

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologické etiky, sociální etiky a etického vzdělávání

Bakalářská práce

ETIKA VÁLKY V KATOLICKÉ SOCIÁLNÍ NAUCE

Vedoucí práce: PhDr. Roman Míčka, Th.D.

Autor práce: Jaroslav Koudelka

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: IV.

2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

5. prosince 2008

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Romanu Míčkovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 VÁLKA.....	8
1.1 Definice války v kulturně–historickém kontextu.....	8
1.2 Válka – úskalí definice.....	12
1.3 Mír – stav bez války?.....	14
2 ETICKÉ HODNOCENÍ VÁLKY V DĚJINÁCH.....	17
2.1 Svatý Augustin – morální princip války	18
2.2 Tomáš Akvinský – nauka o spravedlivé válce	19
2.3 Zásady a právní principy spravedlivé války	20
3 VÁLKA V NOVĚJŠÍCH DOKUMENTECH KATOLICKÉ SOCIÁLNÍ NAUKY.....	22
3.1 Charakter sociálního učení církve.....	22
3.1.1 Mit brennender Sorge.....	23
3.1.2 Pacem in terris.....	27
3.1.3 Gaudium et spes.....	28
3.1.4 Sollicitudo Rei Socialis.....	30
3.1.5 Centesimus Annus.....	32
3.2 Katechismus katolické církve.....	33
3.3 Kompendium katolické sociální nauky.....	35
4 PAPEŽSKÁ MÍROVÁ POSELSTVÍ.....	42
4.1 Mírová poselství papeže Jana Pavla II.	42
4.2 Mírová poselství papeže Benedikta XVI.	45
5 70 LET ETICKÉ REFLEXE VÁLKY A MÍRU V KATOLICKÉ SOCIÁLNÍ NAUCE.....	50
5.1 Úvod do problematiky.....	51
5.2 Myšlenková komparace textu encykliky „ <i>Mit brennender Sorge</i> “ a „ <i>Poselství papeže Benedikta XVI. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2007</i> “	51

ZÁVĚR	54
Použitá literatura.....	58
ABSTRAKT.....	61
Abstract.....	62

ÚVOD

Sotva je dnes tak často vyslovováno jiné slovo než slovo mír. Ve volání po míru je téměř vždy vyjádřena hluboká touha po světě, ve kterém není nepřátelství a všichni lidé mohou žít ve svobodě a spravedlnosti.

Dnešní dobu zakoušíme jako dobu válek, jako dobu plnou mimoválečných konfliktů, jako dobu občanských válek, revolučních povstání, sociálních nepokojů a terorismu, které vážně ohrožují světový mír. Je tedy zřejmé, že tam kde převládají napětí a konflikty, právem váháme mluvit o skutečném míru, a to i v situaci, kdy se nejedná přímo o válku v pravém slova smyslu.¹

„Jedná se tu o mnohotvárný jev – odlišný od legitimního pluralismu mentalit a iniciativ, který se neblaze projevuje v nepřátelských vztazích mezi jednotlivci, skupinami, třídami, národy a státy. Tyto protiklady přecházejí v různé formy násilí, v terorismus a ve války.“²

Práce, vychází z podnětu a inspirace aktuálních a naléhavých výzev k otázkám světového míru a války. Jedná se o práci vesměs teoretickou a je pokusem o reflexi jedné z mnoha oblastí působení sociální nauky církve. Cílem textu je snaha podat ucelený pohled sociální nauky církve na problematiku války a míru se zaměřením na okolnosti vzniku stěžejních postojů v tradici církve. Další prostor bude věnován vývoji postojů sociálního učení církve. V této oblasti bude sledována zejména aktuálnost a platnost sociální nauky církve v kontextu neustálého politicko – hospodářského vývoje celosvětové situace.

Součástí práce je chronologický přehled novějších církevních dokumentů, které se problematikou války a míru zabírají. Zde bude pozornost soustředěna především na pokus o jejich zásadní charakteristiku s cílem potvrdit, popřípadě vyvrátit jejich vzájemnou návaznost a propojení, především ve vztahu k jejich cílům, pro které byly vytvořeny.

---

¹ Srov. *ŽIVOT Z VÍRY*, překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé, 2. vydání, České Budějovice: TF Jihočeské Univerzity, 2005, s. 235.

² JAN PAVEL II. *CHRISTIFIDELES LAICI. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*. Posynodní apoštolský list, Praha : Zvon, 1999, čl. 6.

Cílem práce je reflexe a zhodnocení postojů sociální nauky církve ke zvolenému tématu, především z etického pohledu, tak jak je to uvedeno v samotném názvu práce. Její součástí by mělo být zachycení případné existující souvislosti témat války a míru s dalšími, jinými tématy sociální nauky církve. Nemělo by zde rovněž chybět prověření případné provázanosti s jinými teologickými obory. Závěrem by pak měly být definovány konkrétní cíle sociální nauky církve ve vztahu ke zvolenému tématu a jejich názorová odůvodnění.

1 VÁLKA

1.1 Definice války v kulturně – historickém kontextu

Historie lidstva je ve valné většině historií válek, dobývání, podrobení a porážek. Válka jako forma násilí ve vztazích mezi lidmi³ existovala ve všech civilizacích a epochách lidských dějin, kdy i nadále zůstává nedílnou součástí dnešních mezinárodních vztahů. Lidé se snaží porozumět válkám a jejich příčinám od těch dob, co je vedou.⁴

Moderní konflikty se však od konfliktů předchozích staletí liší v jednom velmi důležitém aspektu - zatímco v předchozích staletích zasáhly boje a destruktivní charakter konfliktu jen malou skupinu bojujících a civilistů, současné konflikty mají dopad na obrovské skupiny bojujících a ještě větší skupiny civilistů. Kvůli technologickému pokroku a modernizaci zbraní se zvýšily lidské ztráty a náklady na vedení konfliktu. Zatímco většina společností postupně vytvořila vnitřní mechanismy pro nenásilné řešení konfliktů mezi jedinci a skupinami, vytvoření takového systému řešení konfliktů v mezinárodních vztazích se nepodařilo. V mezinárodním systému stále převládají jednostranné akce států, které vytvářejí soutěživé prostředí bez vnější regulace.⁵

Na počátku tedy vyvstávají otázky: Co je to válka? Kdy se konkrétní konflikt stává válkou? Jaké jsou příčiny válek? Je správné vést války? Jak válkám předcházet a jak nalézt řešení pro ukončení válečného střetnutí? To jsou otázky, jimiž se zabývají filosofové, teologové, sociologové, antropologové, politologové i vědci z oblasti mezinárodních vztahů.⁶

Mezi klasické myslitele, kteří ovlivnili myšlení o válce, patří bez pochyby nizozemský teoretik práva Hugo Grotius (1583-1645) a pruský generál Carl von

---

³ Srov. WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha : Portál, 2005, s. 17.

⁴ Srov. WAISOVÁ, Š. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň : Fakulta humanitních studií ZČU, Katedra sociologie a politologie, 2003, s. 55.

⁵ Srov. WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha : Portál, 2005, s. 17.

⁶ Srov. WAISOVÁ, Š. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň : Fakulta humanitních studií ZČU, Katedra sociologie a politologie, 2003, s. 55.

Clausewitz (1780-1831). Grotius definuje válku jako legální podmínku mezi právně rovnými aktéry – válka musí být veřejně vyhlášena a je regulována obecně přijatými principy, které respektují ozbrojené síly protivníků. Grotius chápe válku jako institucionální skutečnost v rámci existujícího systému mezinárodního práva.⁷

Clausewitz chápe válku jako rozšířený souboj mezi protivníky. Válka je podle Clausewitze akt násilí, jehož cílem je donutit protivníka, aby se podřídil vůli útočníka. Válka je determinována svým politickým účelem a cílem, kterého chce stát dosáhnout. Válka je pro Clausewitze opravdovým nástrojem politiky, nejen politickým aktem – válka je pokračování politiky jinými prostředky. Dosahuje-li politika velkolepých rozměrů, a síly, děje se to i s válkou – válka může dosáhnout absolutní formy podobně jako politika.⁸

Další definici války nabízí anglický vědec Hedley Bull ve své knize *Anarchical Society*. Válka je podle Bulla organizované násilí, vykonávané politickými jednotkami proti sobě navzájem. Násilí je válkou pouze tehdy, je-li konáno ve jménu dané politické jednotky (kmen, říše, moderní stát). Bull vymezuje tři funkce válek na základě tří odlišných perspektiv:

1. Z perspektivy individuálního státu je válka nástrojem politiky.
2. Z perspektivy mezinárodního systému je válka základní determinantou formování a vytváření systému. Válku sice nelze chápat jako jedinou takovou determinantu, ale podle Bulla je naprosto základní determinantou, neboť mezinárodní systém je určován v pojmech moci, tj. aliancí, sfér vlivu a hegemonie.
3. Z perspektivy mezinárodního společenství můžeme chápat válku jak negativně, tak pozitivně. Válka je znakem nepořádku a rozpadu hodnot, pravidel a společných institucí v mezinárodním společenství. Válka však může hrát i pozitivní roli, kdy ji mezinárodní společenství používá jako

---

⁷ Srov. tamtéž. s. 59.

⁸ Srov. ŠEDIVÝ, J. *Válka: rámec pro analýzu*. In: Elektronická verze knihy: JEHLIČKA, P.; TOMEŠ, J.; DANĚK, P. (2000): Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie, KSGRR Přf UK. s. 3 – 4.

nástroj k vynucení mezinárodního práva, zajištění rovnováhy moci a k realizaci změn.⁹

Americký politolog Quincy Wright chápe válku jako legální podmínku, která dovoluje dvěma či více nepřátelským skupinám vyvolat konflikt s použitím ozbrojených sil. Válka je obdobím, kdy platí zvláštní práva a povinnosti, které regulují a dovolují násilí mezi vládami. Práva a zvyky dovolují v průběhu války určité chování, které je jinak nepřípustné. Cílem ozbrojeného násilí je vyřešit daný spor.¹⁰

Vedle politologických a právních definic najdeme i definice antropologické. Pravděpodobně nejznámější antropologická definice tvrdí, že válka sestává z ozbrojených střetů mezi minimálně dvěma nezávislými politickými jednotkami, a to za použití vojenské organizované síly.¹¹

Různorodostí uvedených definic jsme chtěli demonstrovat, že pro politickou vědu není jednoduché shodnout se na jedné široce akceptovatelné definici války.¹² Pokusy o vytvoření obecné a vyhovující definice narážejí na řadu problémů a otázek – jsou střety mezi primitivními kmeny či sporadické konflikty válkou? Můžeme chápat jako válku revoluční boje či občanské konflikty, které se odehrávají uvnitř společnosti? Definice války se liší také s ohledem na výzkumný záměr studií či sběru dat.¹³

Své místo mezi definicemi války zaujímá rovněž pojem války prezentovaný v křesťanské literatuře: „Válkou se rozumí zpravidla ozbrojený konflikt mezi státy nebo mezi velkými organizovanými skupinami – tedy státy nebo útvary, které jsou státu podobné. Někdy je tento pojem používán v širším smyslu pro konflikty

---

⁹ Srov. WAISOVÁ, Š. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň : Fakulta humanitních studií ZČU, Katedra sociologie a politologie, 2003, s. 60.

¹⁰ Srov. tamtéž. s. 60.

¹¹ Srov. tamtéž. s. 60.

¹² Srov. ŠEDIVÝ, J. *Válka: rámeček pro analýzu*. In: Elektronická verze knihy: JEHLIČKA, P.; TOMEŠ, J.; DANĚK, P. (2000): Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie, KSGRR Přf UK, s. 3.

¹³ Srov. WAISOVÁ, Š. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň : Fakulta humanitních studií ZČU, Katedra sociologie a politologie, 2003, s. 61.

vedené i jinými prostředky než vojenskými, zejména hospodářskými opatřeními a propagandou.“¹⁴

„Jonh Vasquez se ve své knize *The War Puzzle* pokouší nalézt konsensuální definici resp. charakteristiku války, která by těžila z předchozích definic a oslabil jejich nedostatky. Podle Vasqueze můžeme stanovit šest bodů obecné charakteristiky války:

1. *Válka jako naučené chování* – Válku chápeme jako způsob komunikace a sociálního chování, kterému se lze (od)naučit.
2. *Válka je výsledkem dlouhodobého procesu nepřátelství a sporů, které se stupňují* – k náhlému vypuknutí války dochází především ve sporech mezi nerovnými aktéry a je spíše výjimkou.
3. *Válka je produktem interakcí mezi aktéry* – Mezinárodní systém, především jeho institucionalizovaná část, umožňuje členům systému činit politická rozhodnutí, která mohou ovlivnit vznik války (rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN) a její cíle; vznik války je spíše závislý na zahraniční politice států než na podmínkách mezinárodního systému (náchyllost k válce vychází ze situace domácí politiky a odpovědnosti tvůrců rozhodnutí).
4. *Válka je formou rozhodovacího procesu* – Moc je v politice jedním ze základních určujících faktorů. Moc jako politický cíl (její dosažení, posílení či udržení) je jen jedinou půlkou ořechu – druhá půlka ořechu obsahuje způsob použití této moci. Akteři využívají vlastní moc k tomu, aby prosazovali vlastní cíle v mezinárodní politice, tj. snaha ovlivnit utváření témat její agendy. Válka je nástroje přijímání a realizace politických rozhodnutí v případě, kdy normální politika přestává fungovat.
5. *Válka je multikazuální fenomén* – Ke vzniku jakékoliv války vede řada příčin a cílů, které se navzájem doplňují.
6. *Válka má různé formy* – Války lze klasifikovat na základě rozlišení různých příčin a důsledků.“¹⁵

---

¹⁴ PESCHKE, K. H. *Křesťanská etika*. Praha : Vyšehrad, 1999, s. 520.

1. 2 Válka – úskalí definice

Abychom mohli zkoumat příčiny vzniku ozbrojených konfliktů a jejich charakteristiku, musíme se podívat na různé pokusy definovat ozbrojené konflikty (resp. válku) a na úskalí těchto definic.¹⁶

V úvodu musíme zdůraznit problém, s kterým se doposud výzkum konfliktů potýká – představa velké části vědců, kteří zkoumají válku, je založena na představě západního systému států. Tato omezená představa pak ovlivňuje tvorbu teorií a jejich ovlivňování, neboť jejich systémová platnost je velmi pochybná. Jako příklad můžeme uvést koncept bezpečnostního dilematu a otázku jeho omezené platnosti. George Sørensen hovoří, na základě rozlišení tří typů vývojového stupně států (moderní stát, postkoloniální stát a postmoderní stát), o třech odlišných typech bezpečnostního dilematu.¹⁷

Moderní stát vychází z hobbesovské představy vzniku státu, kdy jedinci vytvářejí stát předávajíc mu část vlastní suverenity, aby zajistili ochranu před ostatními jedinci. Je zde sice vytvořením státu překonáno bezpečnostní dilema mezi jednotlivci, zůstává však na úrovni mezinárodního systému, kde vládne anarchie. Zdrojem hrozeb pro stát v této situaci jsou ostatní státy.¹⁸

Postkoloniální stát je podle Sørenseny ve zcela jiné situaci, která vychází z odlišných zdrojů vzniku takového státu. Postkoloniální státy vznikly často z vůle domácích politických elit a mezinárodního společenství. Suverenita postkoloniálních států je akceptována mezinárodním společenstvím, ale velmi často chybí vnitřní uznání suverenity státu – akceptace existence státu a autority státních institucí obyvatelstvem. Postkoloniální státy jsou velmi slabé, a to jak dovnitř státu, (nízké uznání obyvatelstva), tak navenek (nedostatek zdrojů, nízká podpora obyvatel). Postkoloniální stát proto řeší zcela odlišné bezpečnostní dilema: obyvatelé jsou ohroženi slabostí státu a jeho neschopností zajistit

---

¹⁵ WAISOVÁ, Š. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň : Fakulta humanitních studií ZČU, Katedra sociologie a politologie, 2003, s. 61.

¹⁶ WAISOVÁ, Š. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň : Fakulta humanitních studií ZČU, Katedra sociologie a politologie, 2003, s. 57.

¹⁷ Tamtéž. s. 57.

¹⁸ Tamtéž. s. 57.

bezpečnost uvnitř státu (zůstávají samozřejmě i vnější hrozby) a stát je ohrožen zevnitř vlastním obyvatelstvem (útok na slabé instituce, vytváření „pátých kolon“, požadavky nejrůznějších skupin na větší autonomii atd.¹⁹

Postmoderní stát se podle Sørenseny potýká opět se zcela jinými hrozbami. Postmoderní stát je charakterizován jako demokratický stát s vyspělou ekonomikou, moderními technologiemi a stabilním právním i politickým systémem. Postmoderní státy přijaly myšlenku bezpečnostních společenství, tj. neřeší vzájemné spory násilím. Pro vzájemný vztah postmoderních států je charakteristický vysoký stupeň interdependence, který produkuje strukturální hrozby (terorismus, konflikty pramenící z neslučitelnosti globálního vládnutí a domácího politického systému, resp. zajištění demokracie atd.²⁰

Tyto strukturální hrozby vytvářejí novou formu bezpečnostního dilematu. Můžeme se domnívat, že postmoderní stát vyřešil problém anarchie, protože se nepotýká s přímou vojenskou hrozbou od ostatních postmoderních států. Zůstává zde však hrozba útoku ze strany moderních států či postkoloniálních států ze sousedství, která v omezené formě zachovává tradiční bezpečnostní dilema.²¹

Moderní válka se v posledních letech přeměnila v typ konfliktu, který lze nazývat „postmoderním“. „Poslední velkou pravidelnou válkou byla válka v Perském zálivu (1991), která pravděpodobně napsala tečku za érou moderního válčení“.²² Prototypem nového způsobu boje se stala španělská guerilla. „Guerrilla odmítá přistoupit na způsob boje, k němuž je vycvičen protivník, a naopak se mu snaží vnutit svůj způsob boje a pro sebe výhodný rytmus konfliktu. Řídí se přitom zásadou, že guerrilla vítězí, když neprohrává, zatímco pravidelná armáda prohrává, když nevíteží“.²³ V této válce je protivník udoláván nejen fyzicky, ale především psychicky – útoky na civilní obyvatelstvo, na infrastrukturu, atentáty na významné jednotlivce, únosy apod. Za typické

---

¹⁹ Tamtéž. s. 57.

²⁰ Tamtéž. s. 57 – 58.

²¹ Tamtéž. s. 58.

²² ŠEDIVÝ, J. *Válka: rámeček pro analýzu*. In: Elektronická verze knihy: JEHLIČKA, P.; TOMEŠ, J.; DANĚK, P. (2000): Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie, KSGRR Pff UK. s. 13.

²³ Tamtéž. s. 7.

charakteristiky postmoderní války se považuje přesun konfliktu z oblasti mezistátní do oblasti vnitrostátní, vedle pravidelných armád jsou aktéry boje různé nestátní a paramilitární subjekty (nejčastěji definované kmenově, etnicky nebo nábožensky). Státy ve své funkci zajištění bezpečnosti a stability slábnou, přičemž iniciativu přebírají „nedisciplinovaní civilisté“, přičemž „...zpravidla jsou to oni, kdo se dopouštějí těch nejhorších zločinů proti lidskosti“. „Postmoderní válka nečiní rozdílů mezi vojenskou a civilní sférou, válka není oddělena od života občanské společnosti, jako tomu bývalo ve „zlatém věku“ válek moderních. Naopak, ozbrojený konflikt, který v průběhu XX. století postupně a stále hlouběji zasahuje do života celé společnosti, je v postmoderní válečné realitě běžnou součástí každodenního života. Zbraň se pro část civilních obyvatel stává nezbytným předmětem denní potřeby. Je to válka bez lineárních front, válka rozptýlená v prostoru jak geografickém, tak společenském. Je to válka krutá a záludná, a je tudíž obtížné rozlišit v ní síly dobra a zla, protože se zpravidla vymyká kritériím doktríny spravedlivé války“.²⁴

„Slabost států čelit eskalaci postmoderních způsobů válčení roste, což se ukazuje zejména nyní v době, kdy je nezbytné čelit islámskému terorismu, který svým ďábelským odhodláním a efektivními metodami asymetrického vedení války hluboko proniká do srdce civilizace“.²⁵

1.3 Mír – stav bez války?

Podobně jako o válce, vedou filosofové, politologové, sociologové i vědci z oboru mezinárodních vztahů debatu o míru, jeho definici, možnostech jeho zajištění a udržení. Co to je mír? Kdy končí válka a začíná mír? Existují vývojové stupně míru? Jaké jsou efektivní nástroje k dosažení a udržení míru? Toto jsou

---

²⁴ Tamtéž. s. 15.

²⁵ MÍČKA, R. *Katolíci a válka aneb „všichni kdo se chápou meče, mečem zajdou...“?* in UNIVERSUM – REVUE ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE, ročník XVII, 3/2007, s. 31.

otázkou, jimiž se zabývají mezinárodní vztahy, bezpečnostní studia, řešení konfliktů a mírová studia.²⁶

Osudná vada běžného sociologického, politologického, psychologického, historického a jiného obvyklého pojetí míru, jako stavu neválčení spočívá v tom, že selhává, má-li pozvednout lidi nad jejich všednost. Mír, hodný člověka a jeho důstojnosti, tedy spravedlivý mír se neobejde bez podpory duchovně-mravních hodnot ze strany občanů, bez platného mravního řádu. Pojetí míru jako pouhého stavu neválčení znamená redukci pojmu mír buď na stav napjaté rovnováhy sil, dosažené vyváženým zaváděním technických vynálezů do vojenské výzbroje států, nebo na stav všestranné vyčerpanosti států válkou; pokaždé však znamená přestávku mezi válkami. Deontologické pojetí míru odmítá takové pojetí mírového soužití. Vojenská deontologie chápe mír jako spočinutí v řádu, resp. jako důsledek řádu, jako plod spravedlnosti mírně vzájemnou láskou.²⁷

Rovněž v biblickém zjevení mír rovněž představuje něco mnohem většího než prostou nepřítomnost války, znamená plnost života (srov. Mt 2,5). Není výtvorem člověka, nýbrž svrchovaným Božím darem nabídnutým všem lidem, který vyžaduje poslušnost člověka vůči Božímu záměru. Mír je důsledkem požehnání, které Bůh uděluje svému lidu: „Ať Hospodin obrátí k tobě svou tvář a dopřeje ti pokoj“ (Nm 6,26). Tento pokoj vede k plodnosti (srov. Iz 48,19), blahobytu (srov. Iz 48,18), hojnosti (srov. 54,13), prosperitě (srov. Lv 26,6) a hluboké radosti (srov. Př 12,20).

Mír tedy vyžaduje úctu k životu a zachování s ním spojených hodnot, které vedou k jeho důstojnému naplnění a rozvíjení. „Utváření a zachování ve smyslu pro život bezpečného prostředí předpokládá nejen starost o udržení suverenity státu, o naplnění práva národa na sebeurčení a smluvní korekci stávajících mocenských pozic, tj. omezení vývoje, výroby a vývozu zbraní a začlenění do systému kolektivní bezpečnosti. Zajištění mírového stavu nutného pro uchování široce chápané bezpečnosti (člověka) znamená také ochranu

---

²⁶ WAISOVÁ, Š. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň : Fakulta humanitních studií ZČU, Katedra sociologie a politologie, 2003, s. 71.

²⁷ Srov. BAHOUNEK, J. T. *Úvod do vojenské deontologie*. cyklus přednášek na vojenských školách, Brno : Vojenská akademie, 1996, 2. část, 1. kapitola.

nereprodukovatelných podmínek života, udržování stabilních vazeb mezi přírodou a kulturou, obnovu citlivého vztahu člověka k přírodě a obranu takového bezpečnostního klimatu, v němž mohou být bez nároku na jakoukoliv formu sociálně – politické a duchovní jednoty naplněny všechny oprávněné zájmy, k nimž se jednotlivé subjekty hlásí, aniž by tím byly jakkoliv dotčeny tytéž požadavky ostatních.“²⁸

---

²⁸ RADVAN, E. *Problém bezpečnosti v politickém a etickém myšlen*. Brno : Centrum strategických studií, 2004, s. 99 – 100.

2 ETICKÉ HODNOCENÍ VÁLKY V DĚJINÁCH

„Vedení války a její dopady na společnost se lidé pokoušejí regulovat, případně ospravedlnit a morálně zdůvodnit již od dob antického Řecka.“²⁹ Asi ve 3. stol. byl v křesťanské společnosti v širší míře opouštěn zásadně odmítavý postoj k válce, resp. bylo opouštěno jednostranné učení o neodpírání zlu.³⁰ Tato doktrína byla pokřtěna otcí církve (sv. Ambrož, sv. Augustin, sv. Tomáš Akvinský), rozvinuta scholastickými teology a filozofy (Francisco de Vitoria a Francisco Suarez) a sekularizována prvními systematickými průkopníky mezinárodního práva (Hugo Grotius, Emerich de Vattel, Alberico Gentilis). V jejich pojetí se spravedlivá válka stává náhradou právních procedur, tedy svého druhu soudním řízením na obranu legálních práv a legitimních nároků státu, které je prováděno silou v situaci, kdy neexistuje výkonná mezinárodní soudní autorita, jež by byla schopna garantovat řád a vykonávat právo.³¹

Třebaže válka nepramení v lidské přirozenosti, ani není původcem lidské přirozenosti chtěná, přesto je ve společnosti dopouštěna a bývá někdy v křesťanské tradici mravně zdůvodňována jako spravedlivá, jako *ultima ratio*, za jasně stanovených podmínek.³² Ani křesťanské náboženství, ani mravnost člověku proto nezakazují působit v armádě.³³ Rovněž mu v minulosti nezabraňovaly účastnit se zbraní spravedlivé války (Viz: sv. Augustin, Klement Alexandrijský, Origenes, aj.).³⁴

---

²⁹ ŠEDIVÝ, J. *Válka: rámec pro analýzu*. In: Elektronická verze knihy: JEHLIČKA, P.; TOMEŠ, J.; DANĚK, P. (2000): Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie, KSGRR Přf UK. s. 11.

³⁰ Srov. BAHOUNEK, J. T. *Úvod do vojenské deontologie*. cyklus přednášek na vojenských školách, Brno : Vojenská akademie, 1996, 2. část, 5. kap., s. 18.

³¹ Srov. ŠEDIVÝ, J. *Válka: rámec pro analýzu*. In: Elektronická verze knihy: JEHLIČKA, P.; TOMEŠ, J.; DANĚK, P. (2000): Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie, KSGRR Přf UK. s. 11.

³² Srov. ŠRAJER, J. *Válka v Iráku z pohledu morálního teologa*. České Budějovice : Teologická fakulta JU. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na: http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/etika/main.php?&l1=7&l2=11

³³ Srov. Lk 3, 14; Mt 8, 5-10; Sk 10, 1.

³⁴ BAHOUNEK, J. T.: *Úvod do vojenské deontologie*, cyklus přednášek na vojenských školách, Brno : Vojenská akademie, 1996, 2. část, 5. kap., s. 18.

2.1 Svatý Augustin – morální princip války

Tradiční křesťanské učení o spravedlivé válce má kořeny právě u sv. Augustina (354–430), jeho prvky lze dohledat v některých Augustinových drobnějších dílech – v polemickém spise proti Faustu Manicheovi, v listě k římskému vojevůdci Bonifácovi, listě k mučedníkovi Marcellinovi, dále pak ve výkladech k biblickým knihám Jozue a Numeri. Klasickým se stalo taktéž Augustinovo učení o míru jako „*tranquilitas ordinis*“ definované zejména v díle *De civitate Dei* (knihy 19, kap. 11–13),³⁵ v rámci něhož se rovněž zabýval otázkou, „*zda války, které jsou pro lidi těžkým zlem, mohou být vůbec mravně ospravedlnitelné.*“³⁶ Augustin proti odpůrcům hájil tezi, že křesťanství není v nutném rozporu s válkou, přičemž využíval argumenty Starého i Nového zákona. Augustin se tím, že připouštěl a obhajoval účast křesťanů ve válkách, dostával do sporu s některými svými současníky, např. s Melamedem, od kterého byl za své křesťanské ospravedlnění války tvrdě kritizován.³⁷

Augustin promýšlel morální principy války a právě on je tvůrcem kritéria podmínky veřejné autority a podmínky spravedlivé příčiny. V případech sporných morálních rozhodnutí týkajících se války je podle Augustina jednotlivý voják nevinný, když vinna padá na vrub „bezbožného krále.“ Za příčinu nespravedlivých válek považuje Augustin touhu po moci (*libido dominandi*) způsobenou přirozeností na rušenou prvotním hříchem.³⁸

„Teprve v díle sv. Augustina dosáhlo učení o válce ucelenější podoby. Augustin uváděl, že některá válka je nutné zlo, které nelze jednoznačně považovat za neštěstí, neboť v sobě obsahuje něco posvátného. Některá válka může být ospravedlněna, protože přirozené právo připouští, aby člověk odvracel zlo také pomocí násilí. Křesťané směli na rozkaz Boží nebo oprávněné autority vést

---

³⁵ Srov. MÍČKA, R. *Katolíci a válka aneb „všichni kdo se chápou meče, mečem zajdou...“?* in UNIVERSUM – REVUE ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE, ročník XVII, 3/2007, s. 28.

³⁶ *ŽIVOT Z VÍRY*, překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé, 2. vydání, České Budějovice: TF Jihočeské Univerzity, 2005, s. 235.

³⁷ Srov. MÍČKA, R. *Katolíci a válka aneb „všichni kdo se chápou meče, mečem zajdou...“?* in UNIVERSUM – REVUE ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE, ročník XVII, 3/2007, s. 28.

³⁸ Tamtéž. s. 28.

spravedlivou válku. Sv. Augustin zdůraznil závislost spravedlivého rázu války na splnění jistých podmínek:³⁹

- 1) musí existovat spravedlivý důvod k válce; tímto důvodem může být odstranění či odčinění způsobeného bezpráví, nebo odvrácení hrozícího bezpráví;
- 2) bezpráví, které válka způsobí, nemá převýšit bezpráví, které má válka odčinit nebo odvrátit;
- 3) válku musí schválit po předběžném uvážení příslušná autorita;
- 4) motivem rozhodnutí autority, která schvaluje válku, musí být úsilí dosáhnout spravedlnosti.⁴⁰

2.1 Tomáš Akvinský – nauka o spravedlivé válce

Tomáš Akvinský (1225–1274) navazuje na učení sv. Augustina a poprvé systematictěji rozpracovává a definuje nauku o spravedlivé válce v Teologické summě. Zde Tomáš nejprve odkazuje na Augustinovu řeč o mládenci setníkovi: „*Kdyby křesťanská kázeň haněla války, prosím v Evangelii by byla dána spíše ta rada spásy, aby zahodili zbraně a úplně se vzdělili od vojska. Avšak bylo jim řečeno: Nikoho netýrejte a buďte spokojeni se svým žoldem. Když jim tedy přikázal, aby byli spokojeni s vlastním žoldem, nezakázal jim vojančiti.*“⁴¹ Vojenská služba je tedy i u něj považována za morálně ospravedlnitelnou, proto můžeme říci, že „v teologické tradici vždy platilo, že stát má právo bránit válkou jakožto krajním prostředkem, svou existenci a základní blaho svých obyvatel.“⁴²

Dále Tomáš definuje tři podmínky, taktéž s odkazy na Augustina. Tyto tři podmínky (*conditio triplex*) vyhlášení legitimní války byly v celé další tradici

---

³⁹ BAHOUNEK, J. T.: *Úvod do vojenské deontologie*, cyklus přednášek na vojenských školách, Brno: Vojenská akademie, 1996, 2. část, 5. kap., s. 18.

⁴⁰ Srov. *ŽIVOT Z VÍRY*, překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé, 2. vydání, České Budějovice: TF Jihočeské Univerzity, 2005, s. 235.

⁴¹ AKVINSKÝ, T. *Summa Theologia*. 2. svazek, 2. část, q. 40 a. 1 s.c.

⁴² PESCHKE, K. H. *Křesťanská etika*. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 521.

považovány za základ katolické etiky války a jsou právem považovány za tradiční pro vyhlášení války (*jus ad bellum*).⁴³ Jde o tyto:

- válka musí být vyhlášena oprávněnou autoritou – státem, nebo jinou kompetentní mocí (*auctoritas supremae civilis potestatis*).
- musí existovat přiměřená spravedlivá příčina – buď tedy obrana nebo vymáhání práva (*causa justa*).
- správný úmysl vedení války – ve prospěch dobra nebo k odvrácení zla (*recta intentio*).⁴⁴

Později byly tyto předpoklady doplněny o další zásady: „Válka je přípustná jako krajní řešení sporu, tedy po vyčerpání všech možností smíru, úsilí a prostředky v ní použité musejí být úměrné k újmě, která má být válkou napravena. V jejím průběhu se válčící strany zdrží násilí vůči nebojícímu obyvatelstvu.“⁴⁵ Mimoto může být válka mravně dovolená tehdy, jestliže slouží k dosažení lepšího míru, který obnoví řád porušený těžkým bezprávím, nebo těžkému bezpráví zabrání.⁴⁶

2.3 Zásady a právní principy spravedlivé války

„Zakladatel mezinárodního práva Hugo Grotius (1583 - 1645) navázal na již známé vyřčené zásady spravedlivé války a vymezil čtyři důvody, které činí válku spravedlivou: (1) sebeobrana, (2) vynucení práva, (3) napravení újmy, (4) potrestání viníka zločinu. Tyto zásady shrnuje doktrína spravedlivé války do dvou skupin právních principů.

---

⁴³ Srov. MÍČKA, R. *Katolíci a válka aneb „všichni kdo se chápou meče, mečem zajdou...“?* in UNIVERSUM – REVUE ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE, ročník XVII, 3/2007, s. 28.

⁴⁴ Srov. AKVINSKÝ, T. *Summa Theologia*. 2. svazek, 2. část, q. 40 a. 1 co.

⁴⁵ ŠEDIVÝ, J. *Válka: rámeček pro analýzu*. In: Elektronická verze knihy: JEHLIČKA, P.; TOMEŠ, J.; DANĚK, P. (2000): Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie, KSGRR Pff UK, s. 12.

⁴⁶ ŽIVOT Z VÍRY, překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé, 2. vydání, České Budějovice: TF Jihočeské Univerzity, 2005, s. 235.

Jus ad bellum - právo k válce, oprávnění válku vyhlásit a vést - je naplněn, existuje-li (1) spravedlivý důvod (morálně jednoznačný), (2) spravedlivé oprávnění (legitimní autorita), a (3) pokud byly vyčerpány všechny možnosti mírového vyřešení pře.

Jus in bello - právo ve válce, principy vedení války - je naplněn, jsou-li respektovány zásady (1) užití spravedlivých prostředků (proporčnost mezi újmou a prostředky k její nápravě, mezi dobrem a zlem, přičemž užití násilí musí být menším zlem než jeho případné neužití), a (2) ochrany nebojovníků.⁴⁷

„Křesťanská koncepce tedy řešila především problém oprávnění válku zahájit (*jus ad bellum*), právníká, sekulární doktrína regulovala její průběh (*jus in bello*). Zatímco první vznikala v podmínkách řádu středověkého křesťanského universalismu, druhá byla vytvářena v kontextu raného novověku, tedy v přechodném období, v němž křesťanský universalismus ustupoval sekulární koncepci svrchovaného státu. Řadu elementů doktríny spravedlivé války nalézáme v současném mezinárodním právu veřejném; svéráznou variantu koncepce spravedlivé války pak nabízí marx-leninské učení o válce.“⁴⁸

---

⁴⁷ ŠEDIVÝ, J. *Válka : rámeček pro analýzu*. In: Elektronická verze knihy: JEHLIČKA, P.; TOMEŠ, J.; DANĚK, P. (2000): Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie, KSGRR Pff UK, s. 12

⁴⁸ Tamtéž.

3 VÁLKA V NOVĚJŠÍCH DOKUMENTECH KATOLICKÉ SOCIÁLNÍ NAUKY

3.1 Charakter sociálního učení církve

Katolická sociální nauka, neboli sociální učení církve, se v některých svých dokumentech vyjadřuje k etickým problémům a otázkám míru a války.

Starost církve o sociální otázky, jejímž cílem je opravdový rozvoj člověka a společnosti, který respektuje a povznáší lidskou osobu po všech jejích stránkách, se vždy projevovала nejrozmanitějším způsobem. Hlavním nástrojem předávání této nauky je v poslední době největší měrou učitelský úřad římských biskupů, který počínaje encyklikou *Rerum novarum* (1891) jako základem, z něhož vycházejí i ostatní dokumenty, se znovu a znovu zabýval právě tímto tématem; mezitím uveřejnilo magisterium k výročním vydání oné encykliky různé další dokumenty k sociální otázce.⁴⁹

Sociální učení církve v užším slova smyslu tedy odkazuje na tradici papežských sociálních encyklik, která započala encyklikou *Rerum Novarum* v roce 1891. Počínaje vynikajícím přínosem Lva XIII. se tak postupně vytváří komplexní nauka odpovídající dané době a obohacená pak dalšími příspěvky učitelského úřadu. Vyvíjí se v té míře, v jaké církev s ohledem na plnost pravdy zjevené Ježíšem Kristem a s přispěním Ducha svatého (srov. Jan 14,16.26; 16,13-15) zkoumá události, k nimž dochází v průběhu dějin, Tímto způsobem se církev snaží přivést lidi k tomu, aby na základě rozumové úvahy a lidského poznávání byli poslušni svého povolání být odpovědnými tvůrci společenského života na této zemi.⁵⁰

Sociální učení církve je podle papeže Jana XXIII „součástí integrální nauky o člověku...“ a podle papeže Jana Pavla II. obdobně – součástí křesťanské antropologie „...Proto je křesťanská antropologie ve skutečnosti kapitolou

---

⁴⁹ Srov. *Sollicitudo rei socialis*. čl. 1.

⁵⁰ Srov. tamtéž.

teologie a sociální nauka církve, která se ujímá člověka a stará se o něho a o jeho chování ve světě, patří z téhož důvodu do oblasti teologie, zvláště teologie morální“⁵¹. Podle téhož papeže „Předávání a šíření sociální nauky je součástí poslání církve hlásat evangelium.“⁵²

Větší část „pokladu“ sociálního učení církve je tedy uložena ve staleté tradici papežských sociálních encyklik a také v dalších dokumentech, třeba v pastorální konstituci *Gaudium et Spes* II. Vatikánského koncilu a dále i v dalších dokumentech, které mají nižší nebo užší rozsah určení –v tématických textech papežů (kupř. každoroční *Poselství k oslavě Světového dne míru vždy k 1. 1.*), jiných církevních institucí nebo papežských kongregací, nebo naopak v regionálních listech biskupských konferencí, které aplikují principy SUC na konkrétní situace v konkrétních regionech.

Dosavadní vývoj sociálního učení církve byl symbolicky završen a korunován vydáním *Kompentia sociální nauky církve*, které v roce 2004 vydala papežská Pontifikální rada *Iustitia et Pax*, kdy toto vyšlo před necelým rokem i v českém jazyce⁵³.

V některých dokumentech sociálního učení církve je možné nalézt etická hodnocení a výzvy týkající se problému míru a války. Encykliky *Rerum Novarum* (1891) a *Quadragesimo Anno* (1931) zmínky o míru a válce neobsahují. První encyklikou, která může být využita ke studiu problému míru a války je encyklika *Mit brennender Sorge* (1937).

3.1.1 Mit brennender Sorge

K charakteru dějinné situace je třeba na začátek uvést, že obě světové války jsou vzpomínkou na strašnou dobu. První světová válka byla skutečně velkou válkou jejíž důsledky byly velmi závažné. Byla označována za „totální válku“ a to

---

⁵¹ *Centesimus Annus*, čl. 55.

⁵² *Sollicitudo rei socialis*, čl. 41.

⁵³ *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE, Papežská rada pro spravedlnost a mír*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008.

zejména z důvodu jejího rozsahu – zúčastnilo se ji na 32 států.⁵⁴ Počátek 1. světové války přinesl téměř ve všech zemích se vzplanutím lásky k vlasti a národním nadšením i posílení zbožnosti a církevní aktivity.⁵⁵

V rámci dějin církve se pro období první světové války obvykle poukazuje na mírové snahy papeže Benedikta XV., který se neúnavně a s veškerou upřímností snažil působit proti nenávisti mezi národy. Papež Benedikt XV. v rámci svého úsilí směřovaného k dosažení světového míru rozeslal 1. srpna 1917 všem válčícím mocnostem dlouho připravovanou diplomatickou nótu, jejíž prostřednictvím je vyzval k mírovým jednáním. Obě strany však jeho zprostředkující návrh v nepochopitelné zaslepenosti odmítly. Benedikt XV. se ale i přesto snažil alespoň zmírnit válečné utrpení, a v tomto směru dosáhl mnoho. Ve svých postojích jako Hlava Apoštolského stolce vždy zachovával přísnou neutralitu, tak jak to vyžadoval jeho úřad. Po válce se snažil široce založeným dílem pomoci (které prospělo hlavně poraženému Německu) podle možností mírnit bídu a hojit bolestivé rány. Svými postoji důrazně varoval před tím, aby se Evropa rozdělila na vítěze a poražené. O dalších postojích církve tj. nakolik se za mír zasazovali biskupové, kněží a řeholníci, se dozvídáme jen málo.⁵⁶

První světovou válku církevní historikové zprvu vysvětlovali jako výsledek chybných politických postupů, její hlubokou příčinou však bylo „odcizení se států a národů Bohu v novější a poslední době, jejich odpad od křesťanských ideálů a od někdejšího ducha společenství, jejich vědomí příklon k materiálním hodnotám a k nekřesťanskému národnímu egoismu“. Válka byla událostí mimo církev, ta ji nechtěla ani neschvalovala – církev byla bez viny.⁵⁷

Smutnou bilancí světového vraždění bylo 10 milionů mrtvých a 20 milionů zraněných. Novou duchovní situaci vytvořil po válce jednak otřes z této bilance, jednak sám zážitek války. Byly přervány staré svazky, bylo třeba začínat nanovo. Byla to doba obrovského převratu i pro církev. Účtovalo s chybami minulosti a

---

⁵⁴ Srov. TOWNSHEND, CH. *Historie moderní války*. Přel. L. Křížek. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 2007, s. 129.

⁵⁵ Srov. FRÖHLICH, R. *Dva tisíce let dějin církve*. Praha : Vyšehrad, 2008, s. 205 – 206.

⁵⁶ Srov. FRANZEN, A. *Malé dějiny církve*. 3. doplněné a rozšířené vydání, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 274.

⁵⁷ Srov. FRÖHLICH, R. *Dva tisíce let dějin církve*. Praha : Vyšehrad, 2008, s. 206.

hledaly se nové cesty. Přitom byly znovu objeveny společné základy křesťanství a došlo k novému hlubokému prožívání církve.⁵⁸

Druhá světová válka a události, které ji doprovázely, zejména záměrné vyhlazování Židů, se vryly tak hluboko do našeho vědomí, že ještě dnes hledáme viníky, abychom pochopili nepochopitelné. Zřídka byly politika a světový názor tak těsně spojeny a tak proti sobě vyhoceny jako v Třetí říši, nejhanebnějším a nejtemnějším období německé minulosti. Málokdy dal člověk lež tak bezostyšně do služeb politiky a diplomacie jako Adolf Hitler. To je nezbytné poznamenat hned na začátku, abychom pochopili situaci církve v Třetí říši.⁵⁹

První encyklikou, kde církev vyslovila svůj zásadní postoj k otázkám útlaku a hrozícího válečného konfliktu je encyklika *Mit brennender Sorge* – „S palčivou starostí,“ vydaná 14. března 1937 papežem Piem XI. Jde o jednu z prvních encyklik, které dosáhly světového vřelého hlasu a překročily hranice katolického světa, a jeden z mála oficiálních dokumentů Svatého stolce, který byl v originálu vyhotoven v němčině na místo běžné latiny.⁶⁰

Encyklika *Mit brennender Sorge* byla všeobecně vnímána nejen jako protestní akt Svatého stolce proti opakovanému porušování konkordátu německou vládou, nebo jako doktrinální odmítnutí bludů národního socialismu, nýbrž především jako přímá obžaloba rasismu, národního šovinismu a nenávisti.⁶¹ Toto je patrné z velmi konkrétních slov encykliky: „Jen povrchní duše mohou upadnout do bludu, kdy hovoří o národním Bohu a národním náboženství, jen povrchní duše se mohou pustit do bláznivého pokusu uvěznit Boha, Stvořitele veškerého světa, do hranic jednoho národa, tělesné omezenosti jedné jediné rasy.“⁶²

---

⁵⁸Srov. FRANZEN, A. *Malé dějiny církve*. 3. doplněné a rozšířené vydání, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 275.

⁵⁹ Srov. FRANZEN, A. *Malé dějiny církve*. 3. doplněné a rozšířené vydání, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 285.

⁶⁰ Srov. PIUS XI. *Mit brennender Sorge*. podle Františka Schildbergera, [online], [cit. 2008-11-16]. Dostupné na:

http://sklenenykostel.net/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=455&Itemid=33

⁶¹ Srov. FRÖHLICH, R. *Dva tisíce let dějin církve*. Praha : Vyšehrad, 2008, s. 225.

⁶² PIUS XI. *Mit brennender Sorge*. podle Františka Schildbergera, [online], [cit. 2008-11-16].

Dostupné na:

http://sklenenykostel.net/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=455&Itemid=33

Encyklika se zabývala situací církve v Německu, popisovala její těžkou situaci a masové porušování konkordátu ze strany Třetí říše a byť nacismus přímo nejmenovala, ostře odsuzovala jeho filosofické základy. Papež Pius XI. v encyklice říká, že „Ti, kdo povyšují rasu, národ či některou z jeho konkrétních forem, představitele státní moci anebo jiné základní prvky lidské společnosti na normu, jež převyšuje vše, včetně náboženských hodnot, převracejí a falšují řád věcí stvořených podle Boží vůle.“⁶³

Církev v politice tehdejší německé vlády velmi citlivě vnímá vzrůstající nebezpečí v podobě ideologie, v jejichž základech spatřuje machinace, které od samotného začátku evidentně vedou k ničivému boji a nenávisti:⁶⁴ „Jako strom míru, který jsme s čistým úmyslem zasadili do německé země, nepřinesl to ovoce, po kterém jsme v zájmu vašeho národa toužili, potom nikdo na širém světě, kdo má oči k vidění a uši k slyšení, nebude moci tvrdit, že vina je na straně Církve a její hlavy. Události posledních let zřetelně ukazují, kde je vina. Odhalují machinace, které od počátku neměly jiný cíl než zničující boj.“⁶⁵

Encyklika dále varuje před tehdy již existujícími politickými teoriemi Třetí říše, které jsou v zásadním rozporu s přirozeným právem a zcela neslučitelné s mravním dobrem: „Lidské zákony, které jsou v neslučitelném rozporu s přirozeným právem, mají vrozenou vnitřní chybu, kterou nemůže sanovat žádný donucovací prostředek ani vnější vliv. Tímto měřítkem se musí měřit rovněž zásada: „Právo je to, co prospívá národu“. Tato věta může být správná pouze tehdy, když se při ní předpokládá, že to, co je mravně nedovolené, nikdy nemůže sloužit skutečnému blahobytu národa. Avšak už staré pohanstvo vědělo, jak má tato věta správně znít, musí se vlastně obrátit a znít takto: "Nikdy není nic užitečné, když to není zároveň mravně dobré. A je to mravně dobré ne proto, že je to užitečné, ale je to užitečné proto, neboť je to mravně dobré." Kdyby byla tato

---

⁶³ PIUS XI. *Mit brennender Sorge*. překlad in HALAS, X. F. Fenomén Vatikán, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, s. 393.

⁶⁴ Srov. FRÖHLICH, R. *Dva tisíce let dějin církve*. Praha : Vyšehrad, 2008, s. 225.

⁶⁵ PIUS XI. *Mit brennender Sorge*. čl. 5.

zásada odtržená od tohoto mravního pravidla, znamenala by věčný válečný stav mezi národy.“⁶⁶

Během druhé světové války byly naplněny všechny obávané skutečnosti před kterými encyklika varovala. Všechny zúčastněné státy byly touto válkou dotlačeny na samé dno fyzických a morálních sil.⁶⁷

3.1.2 Pacem in terris

Další encyklikou zabývající se tématy míru a války je až encyklika *Pacem in terris* (1963), která reflektuje situaci ve světě a její vývoj po II. světové válce. Encyklika papeže Jana XXIII. o míru mezi všemi národy v pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě vychází ke dni 11. dubna 1963. Jan XXIII. a Pavel VI. byli postaveni před zcela nový problém: zajištění světového míru, který byl v šedesátých letech ohrožen mocenským bojem. Encyklika *Pacem in terris* byla uveřejněna brzy po kubánské krizi a po stavbě berlínské zdi. Obracela se ke světu, který si byl vědom nebezpečí atomové války. Její optimistický tón vzbudil u katolíků i nekatolíků živý ohlas.⁶⁸

V úvodu kapitoly věnované „odzbrojení“ papež kritizuje nevídané úsilí ducha i těla ze strany hospodářsky vyspělých zemí vynaloženému výrobě zbraní. „Následkem toho musí občané těchto národů nést nelehké břemeno, a zatím jiným státům chybí potřebná pomoc k hospodářskému a sociálnímu rozvoji.“⁶⁹

Papež Jan XXIII. odmítá ospravedlňování ozbrojování jako řešení vedoucího k zabezpečení, či záruce míru ve světě⁷⁰ a zdůrazňuje, že jediným takovým spravedlivým a moudrým řešením je cesta odzbrojení a zákazu atomových zbraní – cesta, která vede k zachování světového míru.⁷¹ To znamená, že vztahy mezi státy, podobně jako vztahy mezi jednotlivými lidmi, se nemohou utvářet podle

---

⁶⁶ Tamtéž. čl. 35.

⁶⁷ Srov. TOWNSHEND, CH. *Historie moderní války*. Přel. L. Křížek. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 2007, s. 150.

⁶⁸ Srov. JAN XXIII. *Pacem in Terris*, in SOCIÁLNÍ ENCIKLIKY (1891-1991), Praha: Zvon, 1996, předmluva.

⁶⁹ Tamtéž. čl. 109.

⁷⁰ Srov. tamtéž. čl. 110.

⁷¹ Srov. tamtéž. čl. 112.

síly zbraní, ale podle zásad zdravého rozumu, to jest podle zásad pravdy, spravedlnosti a činné solidarity.⁷² *"Všemi silami je třeba zabránit"* – napomínal náš předchůdce blahé paměti Pius XII., - *"aby světová válka, která by s sebou nesla tolik hospodářské a sociální zkázy, tolik ohavností a mravního poblouznění, nedolehla na lidskou rodinu potřetí."*⁷³

Encyklika varuje před nebezpečím vzniku války, která by v případě použití atomových zbraní znamenala naprosté zničení a devastaci světa. Papež vybízí k aktivní spoluúčasti na budování a obraně světového míru a tento úkol považuje za příkaz rozumu. *„Neboť jak všichni vědí, či by alespoň měli vědět, vztahy mezi státy, podobně jako vztahy mezi jednotlivými lidmi, se nemohou utvářet podle síly zbraní, ale podle zásad zdravého rozumu, to jest podle zásad pravdy, spravedlnosti a činné solidarity.“*⁷⁴

Papež Jan XXIII. připomíná, že mír je věcí nejvyššího zájmu - nejhoroucnějším přáním celé lidské rodiny.

3.1.3 Gaudium et spes - Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě

Vznik pastorální konstituce Gaudium et spes je datován obdobím let 1962 - 1965, které nazýváme koncilním obdobím. Můžeme bez váhání prohlásit, že církev tímto dokumentem zahájila na nejvyšší úřední úrovni dialog s těmi, kdo k ní jako k instituci nepatří. Dialog v pravém smyslu; s vytýčením společné základny, s pohotovostí k naslouchání a vzájemného poznávání, s přiznáním (více nebo méně zřetelným) vlastní neznalosti a chyb. Církev se vyhlášením tohoto dokumentu stává solidární s tehdejším konkrétním lidstvem a bere za své všechny aktuální problémy světa. Dosvědčuje to skutečnost, že pastorální konstituci vysoce hodnotí také lidé mimo církev, z části i rozhodní ateisté. Gaudium et spes, zejména pak jeho 5. kapitolu lze právem považovat za oficiální stanovisko katolické církve k problematice války a míru.⁷⁵ Lze zde zachytit velmi výstižnou

---

⁷² Srov. tamtéž. čl. 114.

⁷³ Tamtéž. čl. 112.

⁷⁴ Tamtéž. čl. 114.

⁷⁵ Srov. Gaudium et spes. čl. 77 – 78.

a jasnou reflexi koncilu k otázkám války.

Jako velmi ožehavé, církev vnímala válečné hrůzy 20. století. Papežové jako obhájci míru a pokoje se pochopitelně po celou dobu více či méně hlasitě vyslovovali proti válkám jako takovým i proti újmám na lidských právech v souvislosti s nimi.

Dokument v duchu katolické tradice potvrzuje legitimitu vojenské služby: „Ti, kteří slouží vlasti ve vojsku, ať se považují za služebníky bezpečnosti a svobody národů. Když tento úkol správně plní, opravdu přispívají k upevnění míru.“⁷⁶ Je zde potvrzena i když podmíněně, taktéž oprávněnost světské moci vést obrannou válku: „Dokud bude hrozit nebezpečí války a nebude existovat příslušná mezinárodní autorita vybavená dostatečnými mocenskými prostředky, dotud se nebude moci upřít vládám právo na spravedlivou obranu, ovšem po vyčerpání všech prostředků mírového vyjednávání.“⁷⁷

Konstituce v kontextu své doby dále hovoří o tzv. totální válce. Důvod k použití tohoto nového, srozumitelného termínu nachází zejména ve vzrůstajícím nebezpečí, které vyplývá z případného použití moderních - vědeckých zbraní. Tyto vědecké a atomové zbraně mohou totiž způsobit ohromné a nekontrolovatelné ničení, které by daleko přesáhlo meze spravedlivé obrany. Proto dokument připomíná a vybízí: „*To všechno nás nutí, abychom posoudili válku ve zcela novém duchu.*“⁷⁸ Pokračuje pak vyzvou k odpovědným státníkům a vojenským činitelům k odpovědnosti za budoucnost celého lidstva

Za další velmi bolestivý problém koncil považuje závody ve zbrojení, které jistě oprávněně pokládá za nebezpečnou cestu k zabezpečení trvalého míru. Hrozba atomové války vedla církevní představitele k přesvědčení, že spíše než rozvíjet úvahy o podmínkách a kritériích spravedlivé války, je třeba z obavy před nesmírným rizikem jaderné války za každou cenu potencialitu vzniku konfliktu, zejména mezi dvěma mocenskými bloky, eliminovat. K tomuto koncil dále říká: „*Je tedy zřejmé, že se musíme snažit všemi silami připravit dobu, kdy bude možné mezinárodní dohodou jakoukoli válku naprosto zakázat. To ovšem*

---

⁷⁶ Tamtéž. čl. 79.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž. čl. 80.

vyžaduje, aby se ustavila celosvětová, všemi uznávaná veřejná autorita s účinnou mocí k zajištění bezpečnosti, spravedlnosti a úcty k právům pro všechny.“⁷⁹

V závěru oddílu, který je věnován problematice míru a války církev vyjadřuje podporu všem, kdo se podílí na budování světového míru. Velký důraz pak klade na obnovení názorové výchovy a nového ducha ve veřejném mínění: „Vždyť státníci, kteří ručí za obecné blaho vlastního lidu a zároveň mají podporovat celosvětové blaho, jsou velice závislí na mínění a cítění širokých vrstev. Nic jim nepomůže přičiňovat se o budování míru, pokud lidi rozděluje a rozeštvává nepřátelství, opovržení, nedůvěra, rasová nenávisť a nesmiřitelná ideologie.“⁸⁰

Jediným možným řešením na cestě k světovému míru tak zůstává změna osobního postoje každého jednotlivce, který může ze své pozice, prostřednictvím svého povolání velmi výrazným dílem přispět a ovlivnit myšlení a přístup nové generace k otázkám míru a válečného konfliktu.⁸¹

3.1.4 Sollicitudo Rei Socialis

Encyklika Jana Pavla II. o starosti církve o sociální otázky vzniká 30. prosince 1987 dvacet let po encyklice *Populorum progressio*. Encyklika odráží péči církve o sociální otázky konce osmdesátých let 20. století, kdy nezaměstnanost a hospodářský úpadek ohrožovaly život milionů lidí nejen v rozvojových, ale i v hospodářsky vyspělých zemích.⁸²

„Soupeření mezi dvěma bloky, které se vynořilo s koncem druhé světové války, ovládlo ovzduší celých příštích čtyřiceti let.“⁸³ Jan Pavel II. v encyklice používá otevřeně již tehdy běžně používaný pojem „studené války“. Buď mělo ráz *studené války*, nebo *válek uměle vyvolaných*: zneužívalo se místních konfliktů

---

⁷⁹ Tamtéž. čl. 82.

⁸⁰ Tamtéž. čl. 82.

⁸¹ Srov. tamtéž. čl. 82.

⁸² JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei Socialis*. předmluva.

⁸³ Srov. TOWNSHEND, CH. *Historie moderní války*. Přel. L. Křížek. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 2007, s. 170.

anebo byli lidé udržováni v nejistotě a neklidu hrozbou *otevřené a totální války*.⁸⁴

Svatý Otec vždy považoval rozdělení světa v důsledku studené války na Východ – Západ⁸⁵ za velmi nešťastnou skutečnost, která do značné míry komplikovala hospodářský i celkový rozvoj všech zemí, zvláště pak těch, které byly bipolárním rozdělením světa přímo zasaženy. „Projevuje se to obzvláště negativně v mezinárodních vztazích z pohledu rozvojových zemí. Jak známo, *napětí mezi Východem a Západem* se netýká samo o sobě rozporů mezi dvěma různými stupni rozvoje, ale spíše rozporu mezi dvěma *pojetími* rozvoje lidí a národů. Obě jsou nedokonalá a vyžadují důkladnou opravu. Zmíněný protiklad přenášejí do těchto zemí a ten přispívá k prohlubování propasti, jaká už zeje v rovině hospodářské mezi *Severem a Jihem* a která je důsledkem vzdálenosti mezi dvěma světy: rozvinutějším a méně rozvinutým.“⁸⁶

Dalším tématem encykliky je odsouzení otevřeného obchodu se zbraněmi, který přivádí svět do stále zhoršující se situace, která má podobu vzrůstajícího nebezpečí vzniku ozbrojených konfliktů, které spolu s neuvěřitelnými zásobami atomových zbraní vážně ohrožují celou lidskou existenci. Dopady obchodování se zbraněmi mají rovněž obrovské negativní dopady na obyvatelstvo zejména rozvojových zemí, které v mnoha případech kapitál poskytnutý vyspělým světem jako půjčku využívají právě k nákupu zbraní na úkor sociálních potřeb těch nejchudších.⁸⁷

Papež si dále všímá již tehdy aktuální problematiky terorismu, jakožto způsobu války: „Nemůžeme zavírat oči ani před bolestnou ranou dnešního světa: před *terorismem*, zaměřeným na zabíjení a ničení lidí a statků bez rozdílu, na vytváření ovzduší strachu a nejistoty, často též zadržováním rukojmích. Teroristické činy nelze nikdy schvalovat, ani tehdy, když se tato nelidská praxe odůvodňuje nějakou ideologií nebo nezbytností nastolit novou společnost. Tím méně, jestliže tato rozhodnutí a tyto činy nabývají – jak se to dnes děje – někdy rozměrů

---

⁸⁴ *Sollicitudo rei Socialis*, čl. 20.

⁸⁵ Srov. DRULÁK, P. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha : Portál, 2003, s. 175.

⁸⁶ JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei Socialis*. čl. 21.

⁸⁷ Tamtéž. čl. 24.

skutečného masakru, jestliže jde o únosy nevinných osob, nezapletených do konfliktů, a sledují-li se propagandistické cíle. Anebo, což je ještě horší, když jsou to akce samoučelné, když se zabíjí, jen aby se zabíjelo. Vůči takové hrůze a vůči tak nesmírnému utrpení stále platí slova, která jsem pronesl před několika lety a která chci zde ještě jednou opakovat: *"Křesťanské učení zakazuje ... druhé nenávidět a bezbranné zabíjet, stejně jako užívat teroristických metod."*⁸⁸

3.1.5 Centesimus Annus

Dne 1. května 1991 ke 100. výročí Rerum novarum přichází na svět sociální encyklika papeže Jana Pavla II. Centesimus Annus. Tato encyklika byla již psána v kontextu ukončené studené války, několik měsíců po událostech souvisejících s rozpadem reálného socialismu ve středovýchodní Evropě. Šlo o události, které nemají ve světových dějinách obdoby. Objevily se však jiné, nové problémy, které staví společnost do obdobné situace, jako před 100 lety. Společnost stojí opět na křižovatce a potýká se s problémem mravnosti, chudoby a nespravedlivým rozdělením práce.⁸⁹ Tíživým problémem se stávají rovněž nově vznikající válečné konflikty s hospodářským, etnickým, či náboženským podtextem.

V této encyklice se Jan Pavel II. dokonce vyjádřil i ke konkrétnímu, tehdy zcela aktuálnímu, konfliktu: *"Já sám jsem u příležitosti nedávné dramatické války v Perském zálivu opakoval výzvu: "Nikdy více válku!!!" Ne, nikdy více válku, která ničí životy nevinných, učí zabíjet a ničí i životy těch, kteří zabíjejí, nikdy více válku, která zanechává trvalou stopu hněvu a nenávisti a ztěžuje spravedlivé řešení problémů, které ji vyvolaly! Jako v jednotlivých státech konečně nadešel čas, kdy na místo osobní msty a odplaty nastoupila vláda zákona, je nyní naléhavě nutné, aby se podobný pokrok uskutečnil i v mezinárodním společenství národů. Nesmíme nikdy zapomínat, že válka má vždy reálné a závažné příčiny: utrpené*

---

⁸⁸ JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei Socialis*. čl. 24.

⁸⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Centesimus Annus*. předmluva.

bezpráví, maření oprávněných snah, bídu a vykořisťování zoufalých mas lidí, kteří nevidí reálnou možnost zlepšení své situace pokojnou cestou.“⁹⁰

3.2 Katechismus katolické církve

Téma války je v novém katechismu katolické církve z roku 1992 prezentováno nejprve z pozice bezpodmínečné „úcty k lidskému životu“ vycházející z pátého přikázání, které zakazuje svévolné zničení lidského života a v souvislosti s budováním, zachováváním a ochranou světového míru,⁹¹ který je označován jako: „zachovávání řádu,“ plodem spravedlnosti (Iz 32,17) a důsledkem lásky.⁹² Všem občanům a vládním představitelům je proto uložena povinnost zasazovat se o to, aby nedocházelo k válkám⁹³ a byl tak naplněn jeden ze základních předpokladů nutných k zachování života.

Katechismus katolické církve, aktuální kompendium katolické věrouky a mravouky dále vypočítává tzv. morální principy týkající se války: „Přísně se musí zvážit striktní podmínky, které ospravedlňují *oprávněnou obranu vojenskou mocí*. Takové rozhodnutí je pro svou závažnost podrobena přísným podmínkám mravní oprávněnosti. Je třeba: - aby škoda způsobená národu nebo společenství národů útočником byla trvalá, těžká a jistá; - aby se všechny jiné prostředky, jak tomu zabránit, ukázaly neproveditelné nebo neúčinné; - aby byly odůvodněné vyhlídky na úspěch; - aby použití zbraní nevyvolalo mnohem těžší zla a zmatky než zlo, které je třeba odstranit. Při hodnocení této podmínky je třeba pečlivě zvážit sílu moderních ničivých prostředků. Toto jsou tradiční prvky vypočítávané v nauce o tzv. „spravedlivé válce“. Hodnocení takových podmínek mravní oprávněnosti přísluší prozíravému úsudku těch, kdo mají odpovědnost za obecné blaho.“⁹⁴

---

⁹⁰ Tamtéž. čl. 52.

⁹¹ Srov. *KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001, čl. 2304.

⁹² Srov. *Gaudium et spes*. čl. 78.

⁹³ Srov. *KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001, čl. 2308.

⁹⁴ Tamtéž. čl. 2309.

Katechismus rovněž potvrzuje již v tradici prezentovaný postoj ke službě v armádě, pochopitelně za dodržení přísných podmínek spojených s dobrými úmysly, přispívat k dobru všech národů a k upevnění míru. V souvislosti s tímto se zde setkáváme s připomínkou osobní odpovědnosti každého, kdo se ozbrojeného konfliktu účastní na základě bezpodmínečné a stálé platnosti mravního zákona.⁹⁵ Na osoby vykonávající službu ve vojsku církev pohlíží s úctou, jako na služebníky bezpečnosti a svobody národů. Když tento úkol správně plní, opravdu přispívají k obecnému dobru národů a k upevnění míru.⁹⁶

Další pozornost je zde věnována hromadnému zbrojení, výrobě zbraní a obchodování s nimi. Katolické sociální učení zaujímá k problematice hromadného zbrojení odmítavé stanovisko s četnými mravními výhradami. Zastává totiž názor, že závody ve zbrojení prokazatelně zhoršují celosvětové napětí a zvyšují tak nebezpečí vzniku ozbrojeného konfliktu. Za další závažný fakt považuje skutečnost nesmírného vzrůstu výdajů na přípravu stále nových zbraní, které probíhá vždy na úkor ekonomického rozvoje národů a znemožňuje tak využití finančních prostředků na sociální pomoc obyvatelstvu trpícím nouzí.⁹⁷

Postojem katolické církve v rámci katolického sociálního učení je snaha učinit všechno, co je rozumně možné, aby nedocházelo k válce, a to zejména kvůli zlu a nespravedlnostem, která působí.⁹⁸ Nejvyšším úsilím církve je tedy snaha o zachování lidského života a s tím spojené lidské důstojnosti za všech okolností v rámci nejvyššího Kristova přikázání lásky. To znamená, že církev odmítá a považuje za zločiny všechny akce vědomě odporující mezinárodnímu právu a jeho všeobecným zásadám, stejně jako nařízením, která je ukládají.⁹⁹

Církev v rámci svého sociálního učení naléhá a vybízí všechny národy k budování míru a zažehnutí války, a to zejména odstraněním nespravedlnosti, přehnané nerovnosti hospodářského nebo sociálního rázu, závisti, pýchy a

---

⁹⁵ Srov. tamtéž. čl. 2312.

⁹⁶ Srov. tamtéž. čl. 2310.

⁹⁷ Srov. tamtéž. čl. 2315, 2316.

⁹⁸ Srov. tamtéž. čl. 2327.

⁹⁹ Srov. tamtéž. čl. 2313.

nedůvěry, které zlobně řadí mezi národy.¹⁰⁰ Vyvrcholením postoje církve je její ustavičná a upřímná modlitba: „Od hladu, moru a války vysvobod' nás Pane.“¹⁰¹

3.3 Kompendium katolické sociální nauky

Nové *Kompendium sociální nauky církve*, které bylo vypracováno z pověření Svátého otce Jana Pavla II. poskytuje souhrnný, aktuální a zároveň vyčerpávající pohled na sociální nauku církve. Dokument je určen všem lidem dobré vůle, zejména pak věřícím laikům, kteří působí na poli společenského (veřejného) života. Církev v dokumentu velmi srozumitelným způsobem nabízí k poznání motivy, které ji vedou k tomu, aby svou naukou vstupovala na pole společenských záležitostí, jež na první pohled nepatří do její kompetence. Každý kdo projeví zájem bude tak moci rovněž poznat důvody k setkání, dialogu a spolupráci při službě společnému dobru.¹⁰²

V úvodu III. kapitoly nazvané *Selhání míru – válka: „Učitelství úřad církve odsuzuje „nelidskost války“*¹⁰³ a požaduje, aby se na ni pohlíželo zcela novým způsobem, neboť „se přičí rozumu, že by v naší době, která si hrdě říká atomová, mohla být válka nástrojem spravedlnosti.“¹⁰⁴ Církev zde s naléhavostí aktualizuje tedy připomíná slova, která byla řečena předchůdci Jana Pavla II. za dob studené války. Na válečné konflikty církev pohlíží jako na „zbytečné krveprolití“, které na rozdíl od míru, který neznamená žádnou ztrátu znetvořuje přítomnost a ohrožuje budoucnost lidstva.¹⁰⁵

„Hledání východisek, která by byla alternativou války, při řešení mezinárodních konfliktů je dnes dramaticky naléhavé, poněvadž „strašlivá síla prostředků ničení – k nimž mají přístup i střední a malé země – a stále těsnější vzájemné vztahy mezi národy celého světa ztěžují nebo prakticky znemožňují

---

¹⁰⁰ Srov. tamtéž. čl. 2317

¹⁰¹ Tamtéž. čl. 2327.

¹⁰² Srov. *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE – Papežská rada pro spravedlnost a mír*. Kostelní vydání : Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 15 – 16. .

¹⁰³ Srov. *Gaudium et spes*. čl. 80.

¹⁰⁴ Jan XXIII. *Pacem in terris.*, čl. 127.

¹⁰⁵ Srov. *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE. Papežská rada pro spravedlnost a mír*. Kostelní Vydání : Karmelitánské nakladatelství, 2008, čl. 497.

omezení důsledků konfliktu.“¹⁰⁶ Proto je nesmírně důležité hledání příčin, které vedou k válečnému konfliktu. Jde zejména o situace strukturální nespravedlnosti, bídy, vykořisťování, které si žádají zásah a měly by být odstraněny: „Proto jiné jméno míru zní *rozvoj*. Stejně jako existuje společná odpovědnost za zabránění válce, existuje společná odpovědnost za podporování rozvoje.“¹⁰⁷

Všechny státy však nemají rovnocenné podmínky k realizaci rozvojových strategií a tak je nutné abychom jisté hospodářské či vojenské rozdíly překonávali v rámci vytvořených regionálních či mezinárodních organizací, které mají zabezpečovat spolupráci, čelit konfliktům a podporovat mír tím, že budou nastolovat vztahy vzájemné důvěry, které by vyloučily válku jako řešení.¹⁰⁸

Další část dokumentu věnuje pozornost tzv. oprávněné obraně, která je věcí již vzniklého válečného konfliktu v důsledku napadení jiným státem. Oprávněná obrana je základním právem a zároveň i povinností těch, kdo jsou odpovědni za záležitosti napadeného státu. Tito pak organizují obranu i za pomoci vojenské síly – zbraní.¹⁰⁹

Zaznívá zde rovněž připomínka přesně stanovených požadavků, které činí oprávněnou obranu dovoleným a legitimním krokem: „aby škoda způsobená národu nebo společenství národů útočnickem byla trvalá, těžká a jistá; aby se všechny jiné prostředky, jak tomu zabránit, ukázaly jako nepoužitelné nebo neúčinné; aby byly odůvodněné vyhlídky na úspěch; aby použití zbraní nevyvolalo mnohem větší zla zmatky než, zlo, které je třeba odstranit. Toto jsou tradiční prvky vypočítávané v tradiční vauce o tzv. „spravedlivé válce“¹¹⁰

Těmito slovy kompendium sociální nauky tedy znovu platně aktualizuje slova křesťanské tradice, které jak vidíme nepozbývají svoji platnost ani navzdory velkého časového odstupu od jejich vzniku.

„Nárok na spravedlivou obranu rovněž ospravedlňuje to, že státy vlastní ozbrojené síly, jejichž působení musí být postaveno výhradně do služeb světového

---

¹⁰⁶ JAN PAVEL II. *Centesimus annus*. čl. 51.

¹⁰⁷ JAN PAVEL II. *Centesimus annus*. čl. 52.

¹⁰⁸ Srov. *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE. Papežská rada pro spravedlnost a mír*. Kostelní vydání : Karmelitánské nakladatelství, 2008, čl. 499.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž. čl. 500.

¹¹⁰ Srov. KKC, čl. 1050.

*míru. Ti kdo v tomto duchu slouží bezpečnosti a svobodě určité země, přispívají opravdově k míru“.*¹¹¹ Těmito slovy církev vyjadřuje nesmírnou úctu a podporu všem, kdo se i za cenu nasazení vlastního života zasazují o obranu dobra, pravdy a spravedlnosti ve světě. Všichni, kdo tuto službu v ozbrojených sborech vykonávají si však musejí být vědomi plné odpovědnosti za případné za skutky, jichž se dopustili při porušování práv osob a národů nebo norem mezinárodního humanitního práva. Tyto skutky nelze ospravedlňovat tím, že byly vykonány na základě poslušnosti vůči rozkazům velitelů.¹¹²

Církev považuje za správné, že je ze strany zákona s vlídným pochopením pamatováno na ty, kteří na základě výhrady svědomí zásadně odmítají vykonávat vojenskou službu za předpokladu, že jsou ochotni sloužit lidskému společenství jiným způsobem.¹¹³

V další části kapitoly věnované válce se objevuje téma povinnosti chránit nevinné a pomáhat jim, když se tyto oběti nedokáží samy ubránit napadení tj., zejména v situacích kdy jsou napadeni a nemají dostatek vlastních prostředků k obraně. Velmi často je postiženo civilní obyvatelstvo, někdy jako přímý objekt vojenské akce. V některých případech je brutálně masakrováno a nebo násilně vysídlováno z vlastních domovů a vlastní země pod záminkou „*etnických čistek*“, jež jsou za jakýchkoli okolností nepřijatelné.¹¹⁴

*„Pokusy o vyhlazení celých národních, etnických, náboženských nebo jazykových skupin představují zločiny proti Bohu a proti samotnému lidství. Ti, kdo jsou za tyto zločiny odpovědní, se musí odpovídat před spravedlností“.*¹¹⁵

Dvacáté století bylo tragicky poznamenáno různými genocidami: Arménů, Ukrajinců, Kambodžanů, genocidami v Africe a na Balkáně. Mezi těmito tragédiemi vystupuje do popředí holocaust židovského národa, Šoa. Dny Šoa

---

¹¹¹ Srov. *Gaudium et spes*. 79; *KKC*, čl. 2310.

¹¹² Srov. *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE. Papežská rada pro spravedlnost a mír*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, čl. 503.

¹¹³ Srov. tamtéž. čl. 503.

¹¹⁴ Srov. tamtéž. čl. 504.

¹¹⁵ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství ke dni oslav Světového dne míru 1. ledna 2000*, čl. 7.

představují skutečnou noc dějin, v níž došlo k neslýchaným zločinům proti Bohu a proti člověku.¹¹⁶

Mezinárodní společenství jako celek má morální povinnost zasahovat ve prospěch těch skupin, jejichž přežití je ohroženo a jejichž základní práva jsou hromadně porušována. Státy, které jsou součástí mezinárodního společenství, nemohou zůstat netečné; naopak v případě, kdy se ukazují všechny ostatní prostředky jako neúčinné, je „oprávněné, ba dokonce je povinností usilovat konkrétními iniciativami o odzbrojení agresora.“¹¹⁷

Mezinárodní společenství ustavilo *Mezinárodní trestní tribunál*, jehož úkolem je postihovat ty, kdo jsou odpovědní za zvlášť závažné případy porušení lidských práv: zločin genocidy, zločin proti lidskosti, válečné zločiny, zločin agrese. Učitelství úřad církve nikdy, neváhal opakovaně tuto iniciativu povzbudit.¹¹⁸

Kompetentní mezinárodní organizace přijímají různá opatření proti těm, kdo ohrožují mír. Těmito opatřeními se rozumí *sankce podle současného mezinárodního řádu, které směřují k nápravě chování vlády určité země, která porušuje pravidla spořádaného mírového mezinárodního soužití nebo která praktikuje závažné formy útlaku vůči svému obyvatelstvu.*¹¹⁹

Skutečným a pravým smyslem těchto opatření je otevření cesty k vyjednávání a dialogu. Je nepřijatelné, aby se tato opatření stala nástrojem potrestání veškerého obyvatelstva a trpěli jimi celé národy a především jejich nejzranitelnější příslušníci. S velkou rozvahou je pak třeba postupovat v případě ekonomických opatření, kdy je zapotřebí přísné právní a etické kontroly. *Ekonomické embargo* musí být časově omezené a není možno je ospravedlnit, pokud se ukáže, že jeho účinky jsou nespravedlivé.¹²⁰

Kompendium dále zaměřuje svoji pozornost k otázce odzbrojení. Sociální nauka církve totiž považuje nesmírný nárůst ozbrojení za vážné ohrožení stability

---

¹¹⁶ *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE. Papežská rada pro spravedlnost a mír. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, čl. 506.*

¹¹⁷ JAN PAVEL II. *Poselství ke dni oslav Světového dne míru 1. ledna 2000*, čl. 11.

¹¹⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství ke dni oslav Světového dne míru 1. ledna 1999*, čl. 7.

¹¹⁹ Srov. *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE, Papežská rada pro spravedlnost a mír. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, čl. 507.*

¹²⁰ Srov. tamtéž. čl. 507.

světového míru. Zásada postačitelného množství, na jejímž základě smí určitý stát vlastnit pouze nezbytné prostředky pro svou oprávněnou obranu, musí být uplatňována jak ze strany států, které zbraně nakupují, tak ze strany států, které zbraně vyrábějí a dodávají.¹²¹

Učitelství úřad církve dále vyjádřil mravní hodnocení fenoménu tzv. *odstrašování*. „Hromadění zbraní se mnohým jeví jako paradoxní způsob, jak odradit případné protivníky od války. Vidí v nich nejúčinnější prostředky k zabezpečení míru mezi národy. Proti takovému zbraňovému prostředku je třeba vznést přísné mravní výhrady. Závody ve zbrojení nezabezpečují mír. Příčiny války v žádném případě neodstraní, naopak hrozí, že je rozmnoží.“¹²²

Zcela zvláštní pozornost je věnována zbraním hromadného ničení – biologickým, chemickým a jaderným, které v propojení s terorismem představují nejvážnější hrozbu současnosti.¹²³ Ti, kdo takové zbraně vlastní, mají nesmírnou odpovědnost před Bohem a před celým lidstvem.¹²⁴ „Zákaz vývoje, výroby, hromadění a užívání chemických a biologických spolu s ustanoveními, která nařizují jejich zničení, doplňují mezinárodní rámec směřující k zákazu těchto hrůzných zbraní., jejichž používání učitelství úřad církve výslovně zapovídá.“¹²⁵

„Odzbrojení se musí rozšířit na zákaz těch zbraní, které mají nepřiměřené traumatické účinky nebo které zasahují bez rozlišení, tedy například náslapné miny, malé nálože, které jsou nelidsky zákeřné, neboť vybuchují i dlouhou dobu poté, co skončilo nepřátelství. Státy, které tyto zbraně produkují, prodávají a stále ještě používají, na sebe berou odpovědnost tím, že závažně oddalují naprosté odstranění těchto smrtonosných nástrojů.“¹²⁶

„Odpovídající opatření jsou nezbytná také v oblasti kontroly produkce, prodeje, dovozu a vývozu lehkých a osobních zbraní, které usnadňují mnohé projevy násilí. Prodej a pašování těchto zbraní představuje rovněž vážné ohrožení

---

¹²¹ Tamtéž. čl. 508.

¹²² KKC, 2315., Srov. *Pacem in Terris*, čl. 110.

¹²³ Srov. DANICS, Š. *Bezpečnostní politika*. Praha : Policejní Akademie ČR, Katedra společenských věd, 2007, s. 69.

¹²⁴ Srov. *Gaudium et spes*. čl. 80., KKC, čl. 2314.

¹²⁵ *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE, Papežská rada pro spravedlnost a mír*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, čl. 509.

¹²⁶ Tamtéž. čl. 510.

světového míru. Právě tyto zbraně totiž způsobují nejvíce zabíjení a právě jich se nejvíce používá v konfliktech uvnitř jednotlivých zemí. Jejich snadná dostupnost zvyšuje riziko nových konfliktů a eskalaci těch, které již probíhají.¹²⁷

Výjimečně bolestivou skutečností, na kterou sociální nauka církve poukazuje je využívání dětí a dospívajících jako vojáků v ozbrojených konfliktech. „Tito mladí lidé bývají mnohdy násilím donuceni k tomu, aby bojovali. Někdy si volí tuto cestu z vlastní iniciativy, protože si plně neuvědomují následky. Jde děti oloupené o vzdělání, které by měly dostávat, tak o normální dětství, avšak zneužívané a cvičené v zabíjení. To vše představuje zločin, který nelze tolerovat. Nasazování dětských vojáků do ozbrojených sil jakéhokoli typu je nutné zastavit. Zároveň je třeba poskytnout veškerou možnou péči, výchovu a rehabilitaci těm, kdo byli zapojeni do bojových akcí.“¹²⁸

Závěr kapitoly o míru a válce je věnován nejpálčivějšímu problému současnosti – terorismu.

Terorismus je vnímán jako „jedna z nejbrutálnějších forem násilí, která dnes postihuje mezinárodní společenství. Terorismus rozsévá nenávist, smrt, touhu po pomstě a odvetě,¹²⁹ a svým charakterem zcela odporuje mezinárodním válečným konvencím. Terorismus je právem považován za největší zločin proti lidské přirozenosti a to zejména pro zákeřné zabíjení nevinných osob, které se stávají jeho náhodnými oběťmi.¹³⁰

„Terorismus je nutno zcela bezvýhradně zavrhnout. Přestavuje totiž projev naprostého pohrdání lidským životem, a proto ho nic nemůže ospravedlnit, neboť člověk je vždy cílem a nikoli prostředkem. Existuje proto právo bránit se proti terorismu, které však nemůže být uplatňováno bez morálních a právních pravidel: Boj proti terorismu je nutno vést tak, aby byla respektována lidská práva a zásady

---

¹²⁷ Tamtéž. čl. 511.

¹²⁸ Tamtéž. čl. 512., Srov. JAN PAVEL II. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 1999*, čl. 11.

¹²⁹ *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE, Papežská rada pro spravedlnost a mír*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, čl. 513., Srov. *KKC*, čl. 2297.

¹³⁰ Srov. ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. Praha : Ministerstvo obrany ČR-AVIS, 2008, s. 14.

platné v právním státě.¹³¹ Identifikace viníků musí být vždy spolehlivě a důsledně prokázána, neboť trestní odpovědnost je vždy osobní odpovědností, a proto ji nelze rozšiřovat na náboženství, národy či etnika, k nimž teroristé přísluší.¹³²

„Mezinárodní spolupráce zaměřená proti teroristickým aktivitám „se nesmí vyčerpat pouze v represivních a trestných operacích. Je velmi důležité, aby i samo nutné použití síly bylo doprovázeno odvážnou a jasnozřivou analýzou pohnutek, které jsou v pozadí teroristických útoků.¹³³ Je nutné také velké úsilí v oblasti „politiky a výchovy“,¹³⁴ aby se odvážně a důležitě řešily problémy, které v určitých dramatických situacích mohou podporovat terorismus. „Terorismus své přívržence snadněji získává v takovém sociálním prostředí, v němž roste nenávisť, práva jsou pošlapávána a nespravedlnost je příliš dlouho tolerována.“¹³⁵

Za velmi stinnou stránku nábožensky motivovaného terorismu pak církev považuje prohlašování se za teroristy ve jménu Božím. Toto konání církev právem považuje za svatokrádež a rouhání. Označovat jako mučedníky ty, kdo umírají, když konají teroristickou akci, znamená převrátit pojem mučednictví, které je svědectvím toho, kdo se nechává raději zahubit, než aby se zřekl Boha a jeho lásky, nikoli označení člověka, který ve jménu Boha zabíjí.¹³⁶

„Žádné náboženství nesmí tolerovat terorismus, a tím spíše ho nesmí hlásat. Náboženství spíše usiluje o spolupráci na tom, aby se odstraňovaly příčiny vedoucí k terorismu a aby se podporovalo přátelství mezi národy.“¹³⁷

---

¹³¹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2004*, čl. 8.

¹³² *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE, Papežská rada pro spravedlnost a mír*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, čl. 514.

¹³³ JAN PAVEL II. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2004*, čl. 8.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ JAN PAVEL II. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2002*, čl. 5.

¹³⁶ Srov. *KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE, Papežská rada pro spravedlnost a mír*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, čl. 515.

¹³⁷ Tamtéž.

4 PAPEŽSKÁ MÍROVÁ POSELSTVÍ

Papežská mírová poselství lze v jistém smyslu zařadit do kontextu sociálního učení církve, navíc jsou tematicky orientována přímo na problematiku míru a války. Papežská mírová poselství svým každoročním vyhlášením ze strany apoštolského stolce významně přispívají k neustálé aktualizaci sociální nauky v oblasti míru a války. Jsou v nich zaznamenány nejaktuálnější a nejtěžší problémy současného světa ze všech oblastí. Mírová poselství se ve svých myšlenkách prolínají s již dříve vydanými sociálními encyklikami a jsou důkazem neustálého vývoje a platnosti sociálního nauky církve. Omezíme se nyní na nejnovější období - od roku 2001, kde navíc od roku 2002 můžeme vidět reakce a hodnocení papežů na bolestnou situaci současnosti – světový terorismus.

4.1 Mírová poselství papeže Jana Pavla II.

Poselství Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2001

K problematice války se poselství obrací v kapitole nazvané „Hodnota míru“, která zpočátku vypovídá o hodnotách míru samotných: „Kultura solidarity je úzce spjata s hodnotou míru, prvořadým cílem každé společnosti a národního a mezinárodního soužití. Na cestě za hlubším souladem mezi národy však svět čeká ještě řada úkolů, které staví všechny lidi před naléhavá rozhodnutí. Zatímco se s námahou upevňuje snaha o nešíření nukleárních zbraní, je tu riziko, že znepokojivý nárůst zbrojení podpoří a rozšíří kulturu soutěživosti a vytváření konfliktních situací, do nichž nejsou zataženy jen státy, ale také neinstitucionální jednotky, jako předvojenská uskupení a teroristické organizace.“¹³⁸

Svět se dosud potýká s důsledky předešlých i současných válek, s tragédiemi způsobenými pěchotními minami a strašnými biologickými a chemickými zbraněmi. A co říci o trvalém nebezpečí konfliktů mezi národy, nebezpečí

---

¹³⁸JAN PAVEL II. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2001*, Praha: Česká biskupská konference, 2000, čl. 18.

občanských válek, které mohou vypuknout v řadě států, a o rozšířeném násilí, kterému mezinárodní organizace a vlády jednotlivých států téměř nedokáží čelit? Tváří v tvář takové hrozbě musí všichni cítit morální povinnost činit konkrétní a včasná rozhodnutí, která by podpořila mír a pochopení mezi lidmi.¹³⁹

Poselství Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2002

Toto poselství je prvním, které přichází po teroristických útocích na newyorská dvojčata, tato dějinná událost není opominuta: „Letošní den světového míru slavíme na pozadí dramatických událostí loňského 11. září. Toho dne byl spáchán nesmírně závažný zločin: Tisíce nevinných lidí různého etnického původu byly během několika minut strašlivým způsobem zmasakrovány“¹⁴⁰

Dále je fenomén nové formy terorismu reflektován papežem takto: „V posledních letech, zvláště po skončení studené války, se terorismus přeměnil ve vysoce rozvinutou síť založenou na politické, technické a ekonomické spolupráci přesahující hranice států a pronikající do celého světa, Jedná se o opravdové organizace, často vybavené obrovskými finančními zdroji, které vypracovávají rozsáhlé strategie a zasahují nevinné lidi, kteří nemají společného se situací, jež teroristy popuzuje.“¹⁴¹

Z dalšího textu je zřejmé, že papež považuje terorismus za politickou a vojenskou strategii, z morálního hlediska jej považuje za „skutečný zločin, proti lidstvu“ a potvrzuje, že „existuje právo na obranu proti terorismu,“¹⁴² ovšem při zachování morálních a právních zásad jak při výběru cílů, tak i prostředků. V reakci na náboženské kořeny terorismu papež říká: „Žádné náboženství proto nemůže terorismus tolerovat, tím méně jej hlásat. Prohlásit se za teroristu ve jménu Božím, páchat ve jménu Božím násilí na člověku je profanací náboženství.“¹⁴³

---

¹³⁹ Tamtéž. čl. 18.

¹⁴⁰ JAN PAVEL II. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2002*, čl. 1.

¹⁴¹ Tamtéž. čl. 4.

¹⁴² Tamtéž. čl. 5.

¹⁴³ Tamtéž. čl. 7.

Poselství Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2004

V osmém článku nadepsaném „Zhoubná metla terorismu“ hovoří papež o problému boje proti terorismu v širších souvislostech. Uvědomuje si, že mezinárodní právo vystavěné po II. světové válce, garantované OSN, kde subjekty jsou jednotlivé národní státy, neposkytuje uspokojivé nástroje k udržení bezpečnosti ve světě a k potírání globalizovaného terorismu. „Dnes mezinárodní právo jen s velkou námahou poskytuje řešení konfliktů, vyplývajících z proměn fyziognomie současného světa. Takový konfliktní stav často nachází mezi svými protagonisty aktéry, kterými nejsou státy, nýbrž společenské organizace, vzniklé z rozpadu států nebo spojené s požadavky nezávislosti nebo se zkušenými zločineckými organizacemi. Právní řád ustanovený normami vypracovanými během staletí pro zavedení kázně do vztahů mezi státy jen obtížně čelí konfliktům, v nichž jednájí také společenské organizace, jež nejsou redukovatelné na tradiční charakter státností. To platí zvláště v případě teroristických skupin.“¹⁴⁴

Papež v poselství přímo vyzývá k aktualizaci mezinárodního práva a v čl. 7 k reformě OSN, která by se adaptovala na nové podmínky a stala se tak konečně efektivním nástrojem světové bezpečnosti

Papež vybízí proto k analýze skutečných (i třeba ideologických a náboženských) příčin a jejich vykořenění: „Nicméně aby byl boj proti terorismu vítězný, nesmí se vyčerpat pouze v represivních a trestných operacích. Je podstatné, aby dokonce i nutné použití síly bylo doprovázeno odvážným a jasným obzorem zdůvodnění, jež jsou podkladem teroristických útoků. Nasazení proti terorismu se zároveň musí projevovat také na politické a pedagogické úrovni: na jedné straně tím, že se odstraňují příčiny, jež daly vzniknout situacím nespravedlností, z nichž často vyvěrají proudy k nejzoufalejším a nejkrvavějším činům; na druhé straně tím, že se trvá na výchově prodchnuté respektem k lidskému životu za všech okolností; jednota lidského pokolení je totiž silnější než nahodilá rozdělení, jež oddělují lidi a národy.“¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ JAN PAVEL II. *Poselství papeže k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2004*, čl. 8.

¹⁴⁵ Tamtéž.

Poselství Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2005

V poselství k oslavě Světového dne míru pro rok 2005 Jan Pavel II. ještě jasněji zdůrazňuje původ zla ve svobodě člověka, aby tak nemohly jeho příčiny být hledány v sociálních strukturách a nahodilých okolnostech: „Zlo má vždy tvář a jméno mužů a žen, kteří si ho svobodně volí.“¹⁴⁶

Kořenů a příčin zloby je samozřejmě více, ale tím nejpodstatnějším je lidská mravní volba. Terorismus nepramení primárně z chudoby ve světě, ale z různých ideologií a zloby lidského srdce.¹⁴⁷

4.2 Mírová poselství papeže Benedikta XVI.

Poselství papeže Benedikta XVI. K oslavě Světového dne míru 1. ledna 2006

Nový nástupce Jana Pavla II papež Benedikt XVI. v poselství nazvaném „V Pravdě je pokoj“ navazuje na velkolepá díla svých předchůdců, zejména pak Pavla VI., Jana Pavla II a Otců II. vatikánského koncilu. Navazující na jejich nauku říká: „Tímto poselstvím bych znovu chtěl potvrdit pevnou vůli Apoštolského stolce nadále sloužit věci míru.“¹⁴⁸

V úvodu do problematiky války a míru papež Benedikt XVI. připomíná odsouzení 1. světové války jako „zbytečného krveprolití“.¹⁴⁹ Za zmínku stojí rovněž připomenutí slov II. vatikánského koncilu: „Mír nelze redukovat na pouhou nepřítomnost ozbrojených konfliktů, nýbrž musí být chápán jako plod „řádu, který jeho božský Zakladatel vložil do lidské společnosti“, řádu, „který mají uskutečňovat lidé žíznící po stále dokonalejší spravedlnosti“.¹⁵⁰

---

¹⁴⁶ JAN PAVEL II. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2005*, čl. 2.

¹⁴⁷ Srov. WEIGL J. *Terorismus a chudoba – pozor na krátká spojení*. [online], [cit. 2008-10-11]. Dostupné na <http://www.comrad.cz/terorism.htm>

¹⁴⁸ BENEDEKT XVI. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2006*. čl. 2.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž. čl. 2.

¹⁵⁰ Tamtéž. čl. 3.

V další části poselství papež Benedikt připomíná, že je nutností, aby pravda míru platila a uplatňovala svoji tvář svou léčebnou zář i když se člověk nachází v tragické situaci války. Koncilní otcové II. vatikánského koncilu zdůrazňují v pastorální konstituci *Gaudium et spes*, že¹⁵¹ „když už válka na neštěstí vypukne, neznamená to, že je válčícím stranám dovoleno všechno“.¹⁵²

Mezinárodní společenství formulovalo všeobecně platná lidská práva, aby se pokud možno nejvíc omezily zhoubné následky války, především pro civilní obyvatelstvo. Při mnoha příležitostech a mnoha způsoby vyjadřoval Apoštolský stolec – vycházející z přesvědčení, že také ve válce existuje pravda míru – podporu těmto lidským právům a vyzýval k jejich dodržování a rychlému uskutečňování. Mezinárodní lidská práva můžeme chápat jako nešťastnější a neúčinnější způsob vyjádření oněch požadavků, které vyplývají z pravdy míru. Právě proto se jeví dodržování těchto práv nutné jako povinnost pro všechny národy. Jejich hodnoty si musíme vážít a zaručit jejich správnou aplikaci, tím že budou aktualizována přesnými předpisy, jež jsou s to vzdorovat měnícím se povahám moderních ozbrojených konfliktů, jakož i používání stále novějších a sofistikovanějších zbraňových systémů.¹⁵³

Papež Benedikt dále opět připomíná slova II. vatikánského koncilu, tentokrát ve věci služby v armádě, kterou vnímá jako službu míru: „Ti, kteří slouží vlasti ve vojsku, ať se považují za služebníky bezpečnosti a svobody národů. Když tento úkol správně plní, opravdu přispívají k upevnění míru.“¹⁵⁴ Vyjadřuje upřímnou podporu všem, kdo se v aktivní službě podílejí na ochraně světového míru tj. jednotlivcům, vojenským ordinářům a vojenským kaplanům.

V závěru poselství papež Benedikt XVI. upírá svoji pozornost na bolestnou ránu dnešní doby „terorismu“, který je svými hrozbami a kriminálním jednáním schopen udržovat svět ve strachu a nejistotě a na rozdíl od legitimní války neobsahuje žádná otevřená vyhlášená nepřátelství.¹⁵⁵ Takové plány jsou totiž

---

¹⁵¹ Srov. tamtéž. čl. 7.

¹⁵² *Gaudium et spes*. čl. 77.

¹⁵³ BENEDIKT VI. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2006*. čl. 7

¹⁵⁴ Tamtéž. čl. 8.

¹⁵⁵ Srov. CLAUSEWITZ, C. *O válce*. Brno : Bonus A, s. r. o., 1996, s. 23.

inspirovány tragickým a otřesným nihilismem, který Jan Pavel II. popisuje následujícími slovy: „Kdo zabíjí teroristickým útokem, pohrdá lidstvem, chová postoj zoufalství vůči životu a budoucnosti: v takové perspektivě lze nenávidět a ničit všechno.“¹⁵⁶ Nejen nihilismus, ale i náboženský fanatismus, který je dnes často označován jako fundamentalismus, může inspirovat a živit teroristické záměry a činy.

Pojednání o terorismu Benedikt XVI. uzavírá prosbou a přáním: „Můžeme si přát, aby se při analýze příčin současného fenoménu terorismu kromě důvodů politických a společenských vzaly v potaz i kulturní, náboženské a ideologické motivy.“¹⁵⁷

Poselství papeže Benedikta XVI. K oslavě Světového dne míru 1. ledna 2007

Benedikt XVI. se v poselství zaměřuje na nábožensky motivovaný terorismus slovy: „Avšak je nepřijatelné, aby se rozvíjely takové antropologické koncepce, které by samy v sobě nesly zárodek negace a násilí. Stejně tak jsou nepřijatelná taková pojetí Boha, která by vedla k necitlivosti vůči bližním a k násilí proti nim. Je třeba jasně zdůraznit, že válka ve jménu Boha není nikdy přípustná! Stojí-li určité pojetí Boha u počátku kriminálních skutků, je jasné, že takovéto pojetí se již proměnilo v ideologii“¹⁵⁸

Nábožensko-ideologický motiv totiž takřka překryl všechny ostatní možné příčiny terorismu a válek. Papež Benedikt také v dalším textu oprávněně hovoří o dramatické proměně charakteru válčení, které je třeba čelit, přičemž vnímá potřebu nového promyšlení pravidel a morálních kritérií. Tato papežova výzva je první explicitní reflexí zásadní proměny charakteru konfliktů a první jasně vyjádřenou výzvou k hlubší úvaze o etických hranicích války: „Pohroma terorismu mimoto vyžaduje hlubší úvahu o etických hranicích týkajících se použití dnešních nástrojů pro ochranu národní bezpečnosti. Stále častěji totiž dochází k bojům, které nejsou vyhlášeny, a to především tehdy, pokud je

¹⁵⁶ BENEDIKT XVI. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2006*. čl. 9.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ BENEDIKT XVI. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2007*. čl. 10.

rozpoutávají teroristické skupiny odhodlané dosáhnout svého cíle jakýmkoli prostředky. Při otřesných událostech posledních let musí státy pochopit potřebu stanovení jasnějších pravidel schopných účinně čelit dramatické změně, které jsme svědky.“¹⁵⁹

„Jiným důvodem velkého zneklidnění je nedávno projevená touha některých států vybavit se nukleárními zbraněmi. Výsledkem toho je ovzduší rostoucí nejistoty a strachu z možné atomové katastrofy. To nás zavádí zpět do doby svírající úzkosti během tzv. „studené války“.¹⁶⁰

Po ní jsme doufali, že atomové nebezpečí je definitivně zažehnáno a že si lidstvo konečně bude moci trvale vydechnout. V tomto smyslu je stále aktuální napomenutí Druhého vatikánského koncilu: „Každá válečná akce, směřující bezohledně k zničení celých měst nebo rozsáhlých území i s jejich obyvateli, je zločin proti Bohu i proti člověku, který je třeba s rozhodností a bez váhání odsoudit.“¹⁶¹

Benedikt XVI. nepřehlédl ani jadernou hrozbu ze strany Íránu a Severní Koreje, která evokuje hrozivé eschatologické vize z dob studené války: „Bohužel hrozivé stíny nad obzorem lidstva houstnou. Cestu k zajištění mírové budoucnosti pro všechny představují nejen mezinárodní dohody o nešíření nukleárních zbraní, ale i snaha rozhodně směřující ke snížení jejich počtu a k jejich konečné likvidaci. Kéž je využit každý pokus, aby jednání dospěla až ke splnění těchto cílů! Ve hře je osud celé lidské rodiny!“¹⁶²

Poselství papeže Benedikta XVI. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2008

Papež Benedikt XVI. směřuje ve 14. kapitole dokumentu svoji pozornost k překovávání konfliktů a odzbrojení, které se ukazují jako vážný problém dnešní doby ohrožující naši budoucnost: „Lidstvo dnes bohužel prožívá hluboká rozpolcení a silné konflikty, které vrhají na jeho budoucnost temné stíny.

---

¹⁵⁹ Tamtéž. čl. 14.

¹⁶⁰ BENEDIKT XVI. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2007*. čl. 15.

¹⁶¹ Tamtéž. čl. 15.

¹⁶² Tamtéž.

Rozsáhlé oblasti planety jsou zasaženy rostoucími napětími, přičemž nebezpečí, že stále více zemí získává jaderné zbraně, působí každému odpovědnému člověku odůvodněné starosti. Na africkém kontinentu zuří stále mnoho občanských válek, ačkoli tam nemálo zemí udělalo pokroky na rovině svobody a demokracie. Blízký Východ je stejně jako dříve dějištěm konfliktů a atentátů, které ovlivňují sousední národy a regiony a hrozí, že i je vtáhnou do víru násilí.“¹⁶³

Na všeobecnější rovině je třeba se zármutkem konstatovat, že vzrůstá počet zemí zapletených do soupeření ve zbrojení: Dokonce rozvojové země věnují významnou část svého chudého hrubého domácího produktu na nákup zbraní. Odpovědnost za tento neblahý obchod je na mnoha stranách: jsou tu země industrializovaného světa, které čerpají bohatý zisk z prodeje zbraní, a jsou tu vládnoucí oligarchie v mnoha chudých zemích, které chtějí nákupem stále dokonalejších zbraní posílit svoji pozici. V takových těžkých časech je opravdu nezbytná mobilizace všech lidí dobré vůle, aby došli ke konkrétní dohodě ohledně účinné demilitarizace, především v oblasti jaderných zbraní. V této fázi, protože proces, který měl zabránit rozšíření jaderných zbraní, se zarazil, cítím povinnost vyzvat autority k tomu, aby se znovu s pevnější rozhodností ujaly jednání za postupnou a souhlasnou likvidaci existujících jaderných zbraní.¹⁶⁴

Na závěr kapitoly věnované ozbrojeným konfliktům a odzbrojení papež Benedikt XVI. říká: „Když obnovuji tuto výzvu, vím, že tím vyjadřuji společné přání všech těch, jimž leží na srdci budoucnost lidstva.“¹⁶⁵

---

¹⁶³ BENEDIKT XVI. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2008*. čl. 14.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž. čl. 14.

¹⁶⁵ Tamtéž.

5 70 LET ETICKÉ REFLEXE VÁLKY A MÍRU V KATOLICKÉ SOCIÁLNÍ NAUCE

5.1 Úvod do problematiky

Období posledních sedmdesáti let je specifické pro svoji obrovskou dynamiku přeměn, které se týkají rovněž katolické sociální nauky, chceme-li hovořit o její aktualizaci jako o jedné z podmínek platnosti. Zpracování takového tématu vyžaduje poměrně velký prostor, ale v našem případě můžeme zvolit způsob, který ač bude jakousi zmenšeninou, nebude tato nutně na překážku věci a výsledek bude podobný jako kdybychom zpracovávali celý a hodnotili sociální nauku církve ve všech jejích aspektech.

Pro tento srovnávací pokus jsem vybral encykliku Pia XI *Mit brennender Sorge* – tedy *S palčivou starostí* z roku 1937, která byla pro svoji hloubku obsahu vnímána skutečně jako světlo vycházející z Evangelia. Encyklika svým významem a podala velké svědectví o Boží přítomnosti v řádu světa a je příkladem situace, kterou práce již zmiňuje, o které bychom ale sotva mohli jen ztěžít hovořit jako o míru. Jedná se o okamžiky, kdy i přesto, že ještě nebo vůbec nedošlo k vypuknutí válečného nebo podobného konfliktu jako takového. Za takový okamžik můžeme považovat právě období vzniku encykliky *Mit brennender Sorge*, tedy stav před vypuknutím druhé světové války.

Ze světových dějin je patrné, že druhá světová válka trvala bez mála šest let. Co je ale jisté a co můžeme bez pochyby doložit, je skutečnost, že tato válka byla pro spousty lidí válkou mnohem delší a pro mnohé z nich i válkou poslední. Jde o situaci, která se nejdříve jako prvních dotýkala právě a co je absurdní vlastních občanů Třetí říše respektive Německa, kteří z důvodu zavádění nacistických praktik přišli o svá práva a důstojnost bez rozdílu. Církev na toto období vzpomíná s velmi hlubokým zármutkem, neboť šlo o období spojené s tak hrozivými následky, které si kdokoli mohl jen ztěžít představit.

Politika tehdejšího Německa byla již dle základních indicií, tedy ještě na počátku označena za konání, které je v zásadním rozporu s přirozeným právem a zcela neslučitelné s mravním dobrem.

Posuneme-li se do dnešní doby, objevuje se a nutno podotknout, že ne z nenadání smutný fakt, že páchané nelidskosti a zločiny o kterých encyklika Pia XI. hovoří, začínají mít ve světě opětovný hlas. Tento hlas zaznívá jak na mezinárodní tak národní či regionální úrovni.

Přichází tedy čas k aktualizaci slov encykliky i navzdory velkému časovému odstupu od jejího vzniku. Že k takové, očekávané aktualizaci skutečně dochází můžeme doložit texty nového kompendia sociální nauky církve či některými mírovými poselstvími.

Pro srovnání jsem si v následující části připravil konkrétní příklad komparace dvou textů jejichž vznik od sebe dělí časový úsek 70-ti let.

5.2 Myšlenková komparace textu encykliky „*Mit brenennder Sorge*“ a „*Poselství papeže Benedikta XVI. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2007*“

Cíl komparace:

Pokus o zachycení existence určité souvislosti v obsahové či myšlenkové složce srovnávaných textů, které byly vytvořeny se vzájemným odstupem 70-ti let a popis jejich případného přínosu s ohledem na platnost a aktuálnost sociální nauky církve.

*„Jen povrchní duše mohou upadnout do bludu, kdy hovoří o národním Bohu a národním náboženství, jen povrchní duše se mohou pustit do bláznivého pokusu uvěznit Boha, Stvořitele veškerého světa, do hranic jednoho národa, tělesné omezenosti jedné jediné rasy.“*¹⁶⁶

---

¹⁶⁶ PIUS XI. *Mit brennnder Sorge*. podle Františka Schildbergera, [online], [cit. 2008-11-16].

Dostupné na:

http://sklenenykostel.net/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=455&Itemid=33

„Avšak je nepřijatelné, aby se rozvíjely takové antropologické koncepce, které by samy v sobě nesly zárodek negace a násilí. Stejně tak jsou nepřijatelná taková pojetí Boha, která by vedla k necitlivosti vůči bližním a k násilí proti nim. Je třeba jasně zdůraznit, že válka ve jménu Boha není nikdy přípustná! Stojí-li určité pojetí Boha u počátku kriminálních skutků, je jasné, že takovéto pojetí se již proměnilo v ideologii.“¹⁶⁷

Klíčová slova: ideologie, koncepce, národ, rasa, národní Bůh, vězněný Bůh, zneužitý Bůh.

Hodnocení:

V textu je patrná určitá souvislost a propojenost myšlenek, které ač zazněly v odstupu sedmdesáti let mají mnoho společného a cenného. Společným smyslem obou textů je varování před vznikem takových antropologických konceptů, které jsou již ze své podstaty ideologiemi ve kterých jsou v počátku patrné negace a násilí proti člověku v jeho celistvosti. Dalším společným a spolehlivě zjištěným znakem, které tyto ideologie identifikuje je skutečnost – snaha o zneužití Boha, které má podobu přivlastnění si Boha na národní úrovni, nebo zneužití Boha v případě vedení válek a teroristických útoků.

Zde a samozřejmě i na jiných místech této práce vidíme určitou hloubku propojenosti prezentovaných textů v rámci sociálního učení církve.

Vidíme zde jednoduchý příklad toho, že sociální učení církve dokáže skutečně pohlížet na staré věci novým způsobem a naopak.

A právě pro tyto doložitelné skutečnosti můžeme říci, že katolická sociální nauka si spolehlivě plní jistě nelehký úkol, který směřuje k platnosti, aktualizaci a komplexnosti, které jsou nutnými předpoklady pro její vědeckost a platné začlenění do komplexu teologické a sociální etiky a morálky a co je velmi podstatné, rovněž do komplexu Apoštolského učitelského úřadu církve.

---

¹⁶⁷ BENEDIKT XVI. *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2007.* čl. 10.

V závěru hodnocení můžeme konstatovat, že oba texty jsou skutečně ukázkou skutečných hodnot, které sociální učení církve nabízí všem bez rozdílu. Oba texty byly a jsou platně využívány v okamžicích, kdy se hovoří o násilí či terorismu, nacismu či etnické nesnášenlivosti, v okamžiku kdy je popírána přirozenost a důstojnost člověka – znehodnocována Boží láska.

ZÁVĚR

Úvod první kapitoly je obecným vhladem do problematiky války – pokusem o definici války v kulturně – historickém kontextu. Je zde zachycen vývoj definice války, dále pak úskalí pojmu a jeho mnohoznačnost. V další části je ozřejmena definice míru, ve které je přítomen náznak jakési komparace vzhledem k pojmu války. Toto srovnání vyplývá ze vzájemného vztahu obou pojmů, které jsou v současné mezinárodní politice velmi často společně skloňovány. Rovněž sociální učení církve velmi často spojuje oba pojmy, které spolu souvisely již v době křesťanské tradice. Válka tedy zůstává prvním a zásadním předpokladem existence míru, ne však jediným.

Sociální nauka církve, jak je patrné z církevních dokumentů vnímá pojem míru v daleko širším kontextu a redukci pojmu na pouhou nepřítomnost války zcela odmítá. Učitelství církve tak vybízí ke změně povrchního myšlení, které člověka ponechává v netečnosti k uvedenému tématu. Má-li být budován mír, hodný člověka a jeho důstojnosti, tedy spravedlivý mír, neobejde se to bez podpory duchovně – mravních hodnot ze strany každého člověka a bez platného mravního řádu.

V druhé kapitole je pozornost zaměřena na období kdy byla formována tzv. nauka o spravedlivé válce, jejíž podmínky (*conditio triplex*) vyhlášení legitimní války byly v celé naší tradici považovány za základ katolické sociální nauky. Tyto podmínky byly později aplikovány v rámci vznikajícího mezinárodního práva.

V třetí kapitole je prezentováno sociální učení církve řadou encyklik, které se ve svých textech snaží odpovědět na nové výzvy světa. Církev v období let (1891 – 1991) prochází velmi složitým obdobím zkoušky, které se vyznačuje především poměrně vysokým stupněm napětí a které signalizuje nebezpečí ohrožení světového míru. Za hlavní příčiny tohoto ohrožení byly považovány první světová válka, druhá světová válka, dále pak válka studená, která přetrvávala po čtyřicetileté období.

Další komplikací, kterou je nutné zmínit, je existence a vzrůst chudoby spojené se sociálním bezprávím, na které reagovala právě první sociální encyklika *Rerum*

novarum, která je právem považována za základní dokument – pilíř sociální nauky církve.

Velký přínos pro svět, především v myšlení lidí přináší poučení ze zkušeností získaných ve dvou světových válkách majících charakter „totální války“, se zničujícími a dlouho přetrvávajícími následky. Za velmi tíživý následek světových válek lze podle slov papeže Jana Pavla II. považovat bipolární rozdělení světa, které přineslo samo o sobě nespočet komplikací. Pokud bychom mohli některé z nich jmenovat, patřila by sem zejména rozsáhlá exhalace komunistického totalitního režimu do evropských států, dále pak nebezpečí spojené se závody ve zbrojení související s termínem studené války a na to navazující neustálá hrozba vycházející z možného vzniku další světové totální války, která by za existujícího počtu jaderných zbraní znamenala definitivní devastaci světa.

Při pohledu na sociální encykliky spatřujeme neobyčejnou propojenost mezi některými skloňovanými pojmy. V rámci řešení problematiky etiky války můžeme vyzvednout například souvislost mezi chudobou – ozbrojováním, nebo mezi mírem – spravedlností.

V úvahách o platnosti a aktuálnosti sociální nauky církve pak s obdivem a uznáním přijímáme různé teze týkající se praktického života v dnešním světě a to i přesto, že od jejich vzniku uplynulo někdy i dva tisíce let. Nejdůležitější z těchto tezí, řečených v rámci sociálního učení církve zůstává Evangelium, které je nám Učitelským úřadem církve opakovaně zvěstováno vždy v novém světle každodenního života.

Ve 4. kapitole jsou zmíněna papežská mírová poselství, která jsou každoročně vydávána k oslavě Světového dne míru a která velmi citelným způsobem dotváří pohled na sociální nauku církve. Jejimi prostřednictvím jsou oslovováni všichni lidé dobré vůle, tedy i nepraktikující katolíci či nevěřící. Pro mnohé je toto setkání mnohdy první příležitostí k zamyšlení a přehodnocení dosavadního života směrem k lepšímu. Je také mnohdy prvním setkáním s církví jako takovou.

Věnujme teď nyní pozornost problematice terorismu, který je vzhledem ke svým aktuálním hrozbám často v mírových poselstvích zmiňován. Roman Míčka

(2007) ve svém článku připomíná, že papežská mírová poselství v této době zůstávají jedinou reflexí sociální nauky církve na problém války a terorismu, s kterou se musíme spokojit, protože jiné dokumenty se k válce nevyjadřují.¹⁶⁸

Autor rovněž připomíná, že „mírová poselství tváří v tvář nové hrůzné realitě přinášejí v náznamech určité nepřehlédnutelné posuny a postřehy ve vztahu k válce. Navíc se zdá, že v průběhu posledního půlstoletí, kdy svět obcházela hrozba likvidace lidstva jako celku rozpoutáním nukleárního konfliktu, nebyl příliš velký prostor pro úvahy o spravedlivé válce, eschatologické nálady a smrtící hrozba vedla k odmítání války jako takové. Současná situace a proměna bezpečnostních hrozeb ve světě jako by přinesla opět prostor k novému způsobu reflexe.“¹⁶⁹

V papežských mírových poselstvích zaznamenáváme výrazný posun v kontextu vytváření nových postojů k problematice války a terorismu. Tyto změny jsou patrné zejména v oblasti: potvrzení práva na obranu před terorismem za dodržení přísných a jasných právních a morálních zásad, rozšíření pohledu na příčiny a pohnutky vedoucí k terorismu, tedy z převážně hospodářských a ekonomických důvodů – na politické, nábožensko – ideologické, kulturní, nacionální, a etnické.¹⁷⁰ V souvislosti s tímto bylo své řečeno rovněž v pohledu na odpovědnost za spáchané válečné a teroristické zločiny. Jan Pavel II (2005) ještě jasněji zdůrazňuje původ zla ve svobodě člověka, aby tak nemohly jeho příčiny být hledány v sociálních strukturách a nahodilých okolnostech: „Zlo má vždy tvář a jméno: tvář a jméno mužů a žen, kteří si ho svobodně volí.“¹⁷¹

„Kořenů a příčin zloby a násilí je samozřejmě více, ale tím nejpodstatnějším je lidská mravní volba. Terorismus nepramení primárně z chudoby ve světě, ale ze zrůdných ideologií a zloby lidského srdce.“¹⁷²

---

¹⁶⁸ Srov. MÍČKA, R. *Katolíci a válka aneb „všichni kdo se chápou meče, mečem zajdou...“?* in UNIVERSUM – REVUE ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE, ročník XVII, 3/2007, s. 29.

¹⁶⁹ MÍČKA, R. *Katolíci a válka aneb „všichni kdo se chápou meče, mečem zajdou...“?* in UNIVERSUM – REVUE ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE, ročník XVII, 3/2007, s. 29.

¹⁷⁰ Srov. WEIGL J. *Terorismus a chudoba – pozor na krátká spojení*. [online], [cit. 2008-10-11]. Dostupné na <http://www.comrad.cz/terorism.htm>

¹⁷¹ *Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni míru 1. ledna 2005*, čl. 2.

¹⁷² MÍČKA, R. *Katolíci a válka aneb „všichni kdo se chápou meče, mečem zajdou...“?* in UNIVERSUM – REVUE ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE, ročník XVII, 3/2007, s. 30.

Katolická sociální nauka tedy právě proto s naléhavostí pozvedá svůj hlas, jehož slova směřují ke všem lidem dobré vůle a připomíná, že při budování míru není důležité dosažení dokonalosti, ale vydání se na cestu pomoci gest otevřenosti lásky, dobroty a společenství. Každý dnes ve své současné situaci, na svém místě a ve svém povolání může udělat toto gesto, které zůstává nejvyšším výrazem lidství směřujícím k Boží dokonalosti.

Seznam literatury

AKVINSKÝ, T. *Theologická summa*. 3. svazek. 2.část, 2. díl, doslovný překlad, Olomouc : Edice Krystal, 1938.

BAHOUNEK, J. T. *Úvod do vojenské deontologie*. cyklus přednášek na vojenských školách, Brno : Vojenská akademie, 1996, [online], [cit. 2008-10-11]. Dostupné na: <http://www.cormier.cz/specv.htm>

CLAUSEWITZ, C. *O válce*. Brno : Bonus A, s. r. o., 1996, ISBN 80-85914-27-1.

DANICS, Š. *Bezpečnostní politika*. Praha : Policejní Akademie ČR, Katedra společenských věd, 2007. ISBN 978-807251-263-8.

DRULÁK, P. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-725-6.

FRANZEN, A. *Malé dějiny církve*. 3. doplněné a rozšířené vydání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-082-3.

FRÖHLICH, R. *Dva tisíce let dějin církve*. Praha : Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-964-5.

HALAS, X. F. *Fenomén Vatikán*. Brno: Centrum pro studium demokratické a kultury, 2004. ISBN 80-7325-034-9.

MÍČKA R. *Katolíci a válka aneb „všichni kdo se chápou meče, mečem zajdou...“?* in UNIVERSUM – REVUE ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE, ročník XVII, 3/2007. ISSN 0862-8238.

PESCHKE, K. H. *Křesťanská etika*. Praha : Vyšehrad, 1999, ISBN 80-7021-331-0.

RADVAN, E. *Problém bezpečnosti v politickém a etickém myšlení*. Brno : Centrum strategických studií, 2004. ISBN 80-903333-0-3.

ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. Praha : Ministerstvo obrany ČR-AVIS, 2008. ISBN 978-80-7278-443-1.

ŠEDIVÝ, J. *Válka: rámeček pro analýzu*. In: Elektronická verze knihy: JEHLIČKA, P.; TOMEŠ, J.; DANĚK, P. Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie. Praha : Přírodovědecká fakulta UK. 2000. ISBN 80-238-5566-2. [online]. [cit. 2008-10-20].

Dostupné na:

http://www.kap.zcu.cz/komb_studium/studijni_texty/kniha_stat_prostor/

ŠRAJER, J. *Válka v Iráku z pohledu morálního teologa*. České Budějovice : Teologická fakulta JU. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na: http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/etika/main.php?&l1=7&l2=11

TOWNSHEND, CH. *Historie moderní války*. Přel. L. Křížek. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 2007. 432 s. Přel. z: The Oxford History of Modern War. ISBN 978-80-204-1540-0.

WAISOVÁ, Š. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň : Fakulta humanitních studií ZČU, Katedra sociologie a politologie, 2003. ISBN 80-86373-42-2.

WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7178-390-0.

WEIGL J. *Terorismus a chudoba – pozor na krátká spojení*. [online], [cit. 2008-10-11]. Dostupné na: <http://www.comrad.cz/terorism.htm>

Církevní dokumenty

BENEDIKT VI. *Poselství papeže Benedikta XVI. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2006*, Praha : Česká biskupská konference, 2005. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na: <http://tisk.cirkev.cz/res/data/004/000584.pdf>

BENEDIKT XVI. *Poselství papeže Benedikta XVI. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2007*. Praha : Česká biskupská konference, 2007. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na: <https://www.farnostlouka.cz/view.php?cislocianku=2007011701>

BENEDIKT XVI. *Poselství papeže Benedikta XVI. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2008*. Praha : Česká biskupská konference, 2007. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na: <http://tisk.cirkev.cz/dokumenty/poselstvi-papeze-benedikta-xvi-ke-svetovemu-dni-miru-2008.html>

DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu. Gaudium et spes. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5.

JAN PAVEL II. *CHRISTIFIDELES LAICI. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě.* Posynodní apoštolský list, Praha : Zvon, 1999. ISBN 80-7113-162-8.

JAN PAVEL II. *Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni míru 1. ledna 1999,* Praha : Česká biskupská konference, 1998. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/hneda-rada-dokumentu.html>

JAN PAVEL II. *Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni míru 1. ledna 2000,* Praha : Česká Biskupská konference, 1999. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/hneda-rada-dokumentu.html>

JAN PAVEL II. *Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni míru 1. ledna 2001,* Praha : Česká biskupská konference, 2000. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/003/000438.pdf>

JAN PAVEL II. *Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni míru 1. ledna 2002,* Praha : Česká biskupská konference, 2004. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/hneda-rada-dokumentu.html>

JAN PAVEL II. *Poselství papeže Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2004.* [cit. 2008-10-15].
Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/003/000466.pdf>

JAN PAVEL II. *Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni míru 1. ledna 2005,* Praha : Česká biskupská konference, 2004. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na: <http://www.cirkev.cz/res/data/003/000477.pdf>

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1.

KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE. Papežská rada pro spravedlnost a mír. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-014-1.

PIUS XI. *Mit brennender Sorge,* podle Františka Schildbergera, [online], [cit. 2008-11-16].
Dostupné na: http://sklenenykostel.net/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=455&Itemid=33

SOCIÁLNÍ ENCIKLIKY (1891-1991). Praha : Zvon, 1996. ISBN 80-7113-154-7.

ŽIVOT Z VÍRY. překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé, 2. vydání, České Budějovice : Teologická fakulta Jihočeské Univerzity, 2005. ISBN-80-7040-809-X.

ABSTRAKT

KOUDELKA, J. *Etika války v katolické sociální nauce*. České Budějovice 2008. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologické etiky, sociální etiky a etického vzdělávání. Vedoucí práce PhDr. Roman Míčka, Th.D.

Klíčová slova: válka, konflikt, terorismus, mír, spravedlnost, sociální učení církve

Práce se zabývá etikou války, především z pohledu sociální nauky církve. Popisuje dějinně-chronologický pohled sociální nauky církve na problém války. Charakterizuje zásadní postoje církve k problematice a zachycuje její konkrétní názorová odůvodnění a stanoviska. Společně s problematikou války práce osvětluje pohled na samotné sociální učení církve s ohledem na její vývoj, komplexnost, aktuálnost a provázanost s tradicí. I přesto, že hlavním tématem práce není sociální učení církve jako takové, nabízí určitý pohled na její místo a postavení ve společenském řádu světa. Důkazem toho je reflexe vycházející ze skutečnosti, která potvrzuje, že sociální nauka církve stojí na principech sociální spravedlnosti, lásky a pravdy, které jsou patrné v celém úsilí sociální nauky církve, tedy nejen v oblasti válečných konfliktů.

ABSTRACT

Ethics of War in Catholic Social Doctrine.

Key words: war, conflict, terrorism, peace, justice, catholic social doctrine

The thesis deals with the ethics of war, especially from the perspective of the catholic social doctrine. It describes the historically-chronological perspective of the catholic social doctrine on the problem of war. It characterizes the fundamental Church attitudes to this problem and notices its particular reasons and postures. Together with the war problem it explains the view of the catholic social doctrine itself in respect to its development, complexity, currency and interconnection with tradition. Although the catholic social doctrine itself is not the main topic of the work, it brings a specific view of its place and position in social world order. The proof of this is the reflection coming from reality, that confirms that the catholic social doctrine is based on the principles of social justice, love and truth, that are apparent in the whole effort of the catholic social doctrine, not only in the field of war conflicts.

